РСФСР-эй ЗУРГААДАХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ IV СЕССИ

НҮХЭР И. И. ФАДЕЕВЭЙ ХЭҺЭН ЭЛИДХЭЛ

Парти, правительствын эсэшэ сусашагүй оролдолгын ашаар Россин Федерацида, мүн бүхы аха дүү союзна республиканuудта экономико, наука болон соёл культура амжалтатайгаар хүгжэнэ гээд элидхэлшэ хэлээ. Тусхайлбал, республикын бюджедэй таһалгаряагүйгөөр ургалта энээн тухай гэршэлжэ үгэнэ. Долоон жэлэй эхилһэнһээ хойшо республикын бюджет нэгэ хахад үлүүтэй дахин нэмээ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй баталамжада табигдаһан тоосооноо хаража үзэхэдэ, РСФСР-эй 1963 оной гүрэнэй бюджет дүүргэгдээ, тиихэдэ оршонь гаршадаа орходоо 509 миллион түхэригөөр ехэ байгаа. Бүхы автономито республиканuудай, хизаарнууд болон областьнуудай бюджедүүд дүүргэгдэһэн байна. 1964 оной бюджет мүн лэ дүүргэгдэжэ байнхай. Тэрэнэй ашаар арадай ажахын түсэбөөр болон бюджедээр хараалагдаһан бүхы хэмжээ ябуулгануудта мүнгэ зөөри һомололго бүрин хүсэдөөр хангагдаһан байха юм. Түсэбһөө гадуур ороһон олзо доходуудһаа арадай ажахыда, гэр байрын барилга болон социально-культурна хэмжээ ябуулгануудта мүнгэ зөөри нэмэжэ һомологдоо.

РСФСР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджедэй проект арадай ажахын түсэбүүдтэ тааруугаар зохёогдоһон байһаа гадна, экономикые, соёл культурые саашадань хүгжөөхэ, ажалшадай байдал бүхы хэмжээгээр һайжаруулха талаар Коммунис партиин табиһан зорилгонуудые харуулна.

РСФСР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджедэй оршо болон гаршанууд 31.599,4 миллион түхэригөөр тодорхойлогдоо. Энэ хадаа мүнөө жэлэй нарилан тодологдоһон түсэбэйхидэ орходоо 5,9 процентээр ехэ болоно.

Республикын гүрэнэй бюджедэй оршые тайлбарилхадаа, министр нигэжэ мэдээсээ. Гүрэнэй, кооперативна предприятинууд болон организацинуудай оруулһан түлөөһэн 1965 ондо 28.710,6 миллион түхэриг болохо юм. Энэ хадаа РСФСР-эй гүрэнэй бюджедэй бүхы оршын 90,9 процентнь болоно. Социалис ажахын нөөсэнүүдэй ургажа байһанһаа уламжалан, олзо доход дээшэлнэ.

Хии гаргашануудые хэлгые, голодоһо гаргалгын, эзэн бусаар хандалгын гарза гайе зайсуулга, эд бүхэнине гаргаша багатайгаар бүтээхын түлөө тэмсэл, зарим предприятинуудай гарзаталгые усадхалга, шэнэ техникые хэрэглэлгэ, ажалай бүтээсые таһалгаряагүйгөөр дээшэлүүлгэ, сэлин хүлһэнэй фондынуудые зүбөөр хэрэглэлгэ гэхэ мэтэ: үйлэдбэрине болон нөөсэлэлгые ургуулха хэрэгтэ шухала удха шанартай.

РСФСР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджедэй оршын оройдоол 9,1 процентын гү, али 2.889 миллион түхэригэй хүн зоной зөөриһөө орохо байһые элидхэлшэ тусгаар тэмдэглээ. Налогой хүдэлмэрине һайжаруулха, налог һомолходоо, татахадаа хуули ёһые наринаар сахиха талаар 1964 ондо РСФСР-эй финансын органууд хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудые абаһан байна. Колхозникуудай, хүдэлмэришэдэй, алба хаагшад болон бусад эрхэтэдэй хамһабариин ажахы эрхилэлгые хуули бусаар хизаарлалга мүнөө жэлдэ правительствын шиидхэбэреэр болюулагдаа, городууд болон хүдөө нютагуудта мал барижа байһан эрхэтэдһээ татагдадаг мүнгэн налог болюулагдаа. Эдэ бүгэдэ хүн зоной байдал саашадань һайжаруулха зорилготой.

РСФСР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджедэй гаршанууд 31.599,4 миллион түхэригөөр тодорхойлогдоо. Арадай ажахыда 14.383,1 миллион түхэриг—45,5 процент, социально-культурна хэмжээ ябуулгануудта—15.660,1 миллион түхэриг—49,6 процент һомологдохо байна. Эдэ тоонууд хадаа манай Эхэ ороной хүсэ шадалые саашадань дээшэлүүлхэ тухай, совет хүнүүдэй материальна байдал улам һайжаруулха тухай парти, правительствын гаргадаг оролдолгые шэнэ хүсэтэйгөөр харуулна.

КПСС-эй Программые оролдосотойгоор, шууд сэхээр бэелүүлэн, парти болон правительство, бүхы совет арад хадаа арадай ажахыда химиие хэрэглэхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэрине ашаг ехэтэй болгохо талаар 1965 ондо ехэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ юм. Хүндэ индустриие саашадань хүгжөөлгэтэй хамта, хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхын тулада олон юумэн хэгдэхэ. Энэ хадаа хүн зондо зорюулан эдеэ хоолой зүйлнүүд болон промышленна эд бараа нилээд ехэ элбэгээр гаргаха арга олгохо байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин саашадань хүгжөөхэ хэмжээ ябуулгануудта 1965 ондо 6.066,9 миллион түхэриг гү, али 1964 онойхидо орходоо 696 миллион түхэригөөр ехэ мүнгэ зөөри һомологдохо байна.

Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, арадай байдал улам һайжаруулха хэрэгтэ капитальна барилгын талаар хараалагдаһан программаяа амжалтатайгаар дүүргэхэ гээшэ угаа ехэ удха шанартай. Промышленна, хүдөө ажахын, транспортна, гэр байрын болон культурно-ажаһуудалай барилганuудта 1965 ондо бюджедһээ 9.493,8 миллион түхэриг һомологдохо, энэ хадаа капитальна барилгада бүхы дээрээ һомологдохо мүнгэ зөөриин 60 гаран процентнь болоно гэжэ элидхэлшэ мэдээсээ.

Социально-культурна хэмжээ ябуулгануудай гаргашанууд тухай элидхэл соо дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнхэй. Гэгээрэл болон элүүрые хамгаалгада: наука болон соёл культурые саашадань хүгжөөлгэдэ, кадрнуудые бэлэдхэлгэдэ, социальна хангалгада болон пенсинүүдые түлэлгэдэ 15.660,1 миллион түхэриг гү, али 1964 онойхидо орходоо 10,6 процентээр ехэ мүнгэ зөөри һомологдохо гэжэ РСФСР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджедээр хараалагданхай. Эдэ хэрэгүүдтэ мүнгэ зөөри һомололго яахадаа иимэ ехээр нэмээб гэхэдэ, социально-культурна эмхи зургаануудай тоо болон хүдэлмэрилэгшэд олон болоо, тэрэшэлэн багшанарай, врачнууд болон бусад хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн нэмээгдээ.

1965 ондо Россин Федерациин һургуулинуудта 26 миллион шахуу хүн һураха. Хүүгэдэй саадууд болон яслинуудта 4.393 мянга гү, али энэ жэлэйхидэ орходоо 400 мянга шахуугаар олон үхибүүд хүмүүжүүлэгдэхэ юм. Энэ хадаа долоон жэлэй түсэбэй даабарита тоонуудаар хараалагдаһанда орходоо нилээд олон. Шэнэ библиотеканууд, Культурын байшангууд, хүдөөгэй клубууд нээгдэхэ, кинотеатрнууд, установканууд бүри олон болохо. РСФСР-тэ 1200 мянга шахуу оротой больницанууд хүдэлхэ. Социальна хангалгада РСФСР-эй гүрэнэй бюджедһээ 4.901,5 миллион түхэриг һомологдохоор хараалагданхай. Үндэр наһатай, мүн инвалид болоһон, мүн тэжээхэ тэдхэхэ хүнөө алдаһан 3 миллион үлүүтэй колхозник ерэхэ жэлһээ эхилэн пенси абадаг болохо. Энээндэ бюджедһээ болон колхозуудай оруулһан зөөриһөө 500 миллион шахуу түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдана.

Захиргаанай гаршануудые, автономито республиканууд, хизаарнууд болон областьнуудай бюджедүүдые тайлбарилаад, РСФСР-эй Финансын министр элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ нигэжэ мэдүүлээ. Республикын 1965 оной арадай ажахын түсэбые болон гүрэнэй бюджедые дүүргэлгэ Россин Федерациин экономико болон соёл культурые саашадань хүгжөөлгые, ажалшадай байдал улам һайжаруулгые хангаха байна.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

42-дохи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 300 (10667) | 1964 оной декабриин 19, суббото | Сэн 2 мүнгэн

ҺААЛИШАД, МАЛШАДАЙ АЖАЛ ОНЬҺОЖОРУУЛХА— МЕХАНИЗАТОР БҮХЭНЭЙ НЭРЭ ХҮНДЫН ХЭРЭГ

ХАЙНАГАЙ ҺҮН ХАРЬЯЛАА

Аяар холын Захааминай аймагай һаалишад ноябриин 20-до гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб амжалтатайгаар дүүргээд, үшөө 2400 центнер һү түсэбһөө гадуур худалдаха шэнэ социалис уялга абаа һэн. Түрүүшын илалтаар зоригжоһон һаалишад, малшад бүри һайнаар ажаллажа байнхай. Ноябриин 20-һоо декабриин 10 болотор аймагай һаалишад бүхыдөө 1368 центнер һү тоһоной заводуудта тушааба. Үлэһэн 20 хоногто үшөө 1200 центнер һү худалдаха аргатай. Нёдондоной энэ үедэ 40024 центнер һү гүрэндөө худалдаһан байбал, байгша ондо 45568 центнер худалдаа.

Һаяхан эндэхи «Байкал» колхозой малшад һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн тухайгаа мэдээсэбэ. 5500 центнер һү Эхэ орондоо худалдаха түсэбтэй байбал, декабриин 10-най байдалаар 5513 центнер худалдаа. Нёдондоной энэ үеынхиһөө 350 центнер һүн үлүү ехээр худалдагдаһан байна. Колхозой һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Жап Шагдурович Шагдуровай хүтэлбэрилдэг Зүһаланай фермынхид эрхимлэжэ ябана.

Түсэбһөө гадуур һү худалдалга үргэлжэлһөөр...

Д. ДАШИЕВ.

Бадма Чойдонова бүхы наһанайнгаа хахадыень шахуу хонин ажалда хүдэлмэрилөө. Мүнөө Зэдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой эхэ хонидой отарада ажаллана. Энэ отарын хонишод үбэлжэлгэдөө эртээнһээ эхилжэ, һайнаар бэлэдхэһэн байна. Хонишод өөһэдынгөө хүсөөр үбэлэй тэжээл бэлдэжэ абанхай. Энэ отарынхид түл абалгые һайн бэлэдхэлтэйгээр угтажа байна. Зураг дээрэ: Б. Чойдонова хонидоо эдеэлүүлхэ үбһэеэ бэлэдхэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Ажалай бэлэгүүд

* * *

«Забайкаллес» комбинадай модо хюрөөдэдэг предприятинууд шэнэ барилганuудта хюрөөдэмэл материал эльгээхэ жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэбэ. Жэлэй эхинһээ хойшо хахад миллионһоо үлүүтэй кубометр һайн шанартай хюрөөдэмэл материал хэрэгтэй газарнуудтань ашагдан ябуулагдаа. Горхоной леспромхозой модо хюрөөдэлгын заводой коллектив тэдэнэй дундаһаа шалгаржа гаранхай. Тэдэнэр түсэбһөө гадуур 2000 кубометр модо хюрөөдэнхэй. Онохойн модоной комбинадай, Байгалай модоной баазын модо хюрөөдэдэг заводуудай хүдэлмэришэд түсэбөө холо үлүүлэн дүүргээ.

Н. ТЮРНЕВ.

* * *

Ямар нэгэ амжалта туйлаха гээшэ бэлэн бэшэхэн. Гүрэнэй түсэб, абаһан уялгаяа бодотоор дүүргэхэ гэжэ эршэмтэй шангаар ажалладаг, урдаа табиһан зорилгоёо бодото дээрэнь дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлдэг лэ коллективүүд амжалта туйладаг. Иигэжэ Кабанскын аймагай загаһа баридаг Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд хэлэһэн үгэлөө хүрэжэ шадаа. Тэдэнэр загаһа бариха жэлэйнгээ түсэбые, абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргээ. Жэл соо 3700 центнер загаһан гүрэндэ тушаагдаба.

А. АНТРОПОВ.

* * *

Долоон жэлэй зургаадахи жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа Улаан-Үдын пивын заводой коллектив эдэ үдэрнүүдтэ элидхэбэ. Ажалай түрүүшүүд Т. П. Овчинникова, С. С. Матвеева, Н. Ф. Семенец, У. Н. Радионова болон бусад нүхэд оролдосотойгоор ажаллаа.

Н. ОЛЗОЕВ.

АЛХАМАА ЖЭГДЭДХЭНЭ

Зунай тунга һайн бэлшээриин үеынхиһөө дутуугүйгөөр үбэлдөө һү һааха эдэбхитэ үүсхэл гаргаһан Сэлэнгын совхозой һаалишад, малшадай жэшээгээр ажаллагшад Хяагтын үйлэдбэриин управленидэ улам улам олошорно.

Нёдондонойхиһоо ехэ һү һааха, малай ашаг шэмэ улам бүри дээшэлүүлхэ тэмсэлдэ бодоһон Сэлэнгын, Хүдэриин, Темнигэй совхозой һаалишад һү һааха жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн тухайгаа мэдээсээ һэн. Мүнөө эдэ шалгарагшадай зэргэдэ Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой һаалишад, малшад оролсобо.

Хараалагдаһан түсэбэй ёһоор хүдөө ажахые хурдан түргөөр хүгжөөхэ түрүүшын жэлдэ тус колхозойхид 8300 центнер һү гүрэндэ худалдаха һаа, 8305 центнертэ хүргэбэ.

Ноябриин 1-һээ июниин 1 хүрэтэр үнеэн бүхэнһөө 1000 литрһээ доошо бэшэ һү һааха зорилго эндэхи һаалишад табижа, бүхы арга боломжонуудаа дууһан тодорхойлонхой. Юуб гэхэдэ, үбһэ тэжээлшье нёдондонойхиһоо һурагүй элбэг ехээр бэлдэгдэһэн. Тохомойшье шэнээн газар үлөөнгүйгөөр дууһан сабшажа, хамажа абаха зорилгоёо эдэнэр амжалтатайгаар дүүргэһэн байна бшуу. «Таряалангай хатан» кукурузые олон жэлэй туршада оролдосотой һайнаар тарижа, шэмэтэ силос жэл бүри элбэгээр дарадаг заншалтай. Үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ хоёр дахин ехэ кукурузын шэмэтэй шүүһэтэй силос дарагданхай. Колхозой үнеэн бүхэндэ тэрэнь элбэг хүрэхөөр юм. Гадна бүхы һолоомоёо дууһан хэрэглэжэ, гидролизно аргаар бүйлүүлһэн тэжээл эһээжэ эдюулдэг болонхой. «Иимэ түрүү аргаар бүйлүүлагдаһан тэжээл үнеэдтэ эдюулхэдэ һү һаали эли бодо нэмэнэ» гээд һаалишад бүхэн һайса ойлгожо абаһан.

Оролдосотой эрхим ажалайнгаа ашаар үдэр хоногой үнгэрхэ бүри һү һаалияа элбэгжүүлжэ байһан һаалишадай тоо олошорно. Анна Григорьева колхозойнгоо эрхимүүдэй түрүү зэргэдэ тодорон таража, даажа байһан үнеэн бүхэнһөө 2000 литр һү һаагаа. Мүн тиихэдэ Василий Аносов гэдэг бэреэд, басагадһаа дутахагүйн түлөө бүхы хаба шадалаа гаргана. Дуршэлтэй бэрхэ эгэшэ нүхэдһөө жэшээ абан, шадабаряа улам улам арьбадхан, үнеэн бүхэнһөө 1900 литр һү Василий һаагаад байна. «Мал харууһалха, үнеэ һааха гэхэ мэтэ ажал эхэнэрнүүд лэ хэдэг, эхэнэрнүүд лэ хабатай бэрхээрээ суурхадаг байгаа. Харин би эхэнэрнүүдтэй хабаа туршалдаха гэжэ бодоо һэм. Түрүүшын алхам хэжэ ябанаб гэхэ хүм» гээд Василий зугаалдаг. Теэд энэ Василиие «оро хиираагүй» орхихобди гэдэг басагад, бэреэд баһал тэндэнь олошоржо байнхай.

Жэлэй дүүрэтэр бүри эршэмтэйгээр ажаллажа, үшөө 500 центнер һү гүрэндэ худалдаха зорилготой. Энээнээ заатагүй бэелүүлхэбди гээд колхозой һаалишад, малшад найдамтайгаар мэдүүлнэ.

А. СУРМАЧ.

ЛЕНИНСКЭ ШАЛГАРМАЛ ХАРАА ШУГАМААР

Декабриин 17-ной үглөөнэй заседани дээрэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Бюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ депутат **И. Е. Клименко** нэмэлтэ элидхэл хэбэ. Тиихэдээ арадай хэрэглэмжын зүйлнүүдые бүтээн гаргалгын ургаха эршэ темпые үйлэдбэриин хэрэгсэл бүтээлгын ургаха эршэ темпдэ дүтэлүүлхэ ябадал республикын арадай ажахые 1965 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй проектын онсо шухала зүйл болоно гэжэ тэмдэглээ. Энээнэй үндэһөөр арад зоной байдалые улам һайжаруулха хэрэгтэ бүри ехэ мүнгэ зөөри табиха аргатай болохо байнабди.

Культурно-ажаһуудалда зорюулагдаха гаргаша ехэ болгохо гэһэн хэдэ хэдэн заһабари Бюджетнэ комиссиин даалгабаряар оруулба. Эдэнь министерствануудай, совнархозуудай, автономито республиканuудай Министрнүүдэй Соведүүдэй, крайгүйсэдкомууд болон облгүйсэдкомуудай гүйлтын үндэһөөр дурадхагдаа. Нүхэр Клименко эдэ заһабаринуудые хараада абалсан, РСФСР-эй 1965 оной гүрэнэй түсэб ба гүрэнэй бюджедые баталха гэжэ дурадхаба.

Удаа тээнь РСФСР-эй 1965 оной арадай ажахын түсэб ба гүрэнэй бюджедые зүбшэн хэлсэлгэ эхилээ.

Московско городской совнархозой түрүүлэгшэ депутат **З. Н. Доенин** түрүүлэн үгэ хэлэбэ. Тиихэдээ арадай ажахые 1965 ондо хүгжөөхэ түсэбэй талаар сессиин үзэмжэдэ табигдаһан проектые дэмжэхэ дурадхал оруулаа. Ниислэл хотын экономическэ районой промышленность энэ жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэхэ, тэрэшэлэн москвагайхид долоон жэлэй даабари уридшалан түргэсхэхэ байха гэжэ мэдүүлбэ. Россин 30 миллиардын тоодо 4,2 миллиард түхэриг оруулагдаха.

Совнархозой предприятинууд конструкциин талаар хуушарһан олохон машина, прибор ба түхеэрэлгэ 1960 оной эхинһээ хойшо үйлэдбэрилхээ болинхой. Энэл үе соо хэдэ хэдэн шэнэ зүйлнүүд олоор үйлэдбэрилэгдэн гарадаг болоһон байна. Мүнөө 3 мянга 500 гаран янзын продукци удаан болзор соо, гарантитай ашаглагдахаар бүтээгдэн гаргагдадаг болоо гэжэ мэдээсэбэ.

Тиихэтээ хамта бүтээгдэн гаргагдадаг зүйлнүүдэй техническэ талые һайжаруулха зарим асуудалнуудта тогтожо хэлээ. Энэ хүдэлмэри бүхы экономическэ районуудаар нэгэн доро ябуулагдаха ёһотой. Продукциин техническэ талые жэшээжэ үзэхын тула гүрэнэй комитедүүд эд товарай хэрэглэгдэхэ шанар сэгнэхын тула нэгэ янзын методико баталан абаха ёһотой байна гэбэ.

Томско область модоной талаар манай ороной эгээн баялиг район болоно. Модоноймнай нөөсэ 2,5 миллион кубометр болохо, мүн 25 миллион шахуу кубометр модон жэл бүри шэнээр ургадаг байха юм. Тиигэбэшье эндэхи отологдомоор модоной миил 12 процентнь хэрэглэгдэнэ гэжэ Томско областьһоо депутат **И. Ф. Васильев** хэлэнэ.

Манай нютагай ой модоной нөөсэ баялиг хадаа бэлэдхэгдэһэн модо, тэрэнэй үлэгдэлые бүрин хэрэглэхэ оньһожоруулагдамал предприятинуудые эмхидхэхэ ехэ арга олгоно. Сибириин индустриальна ехэ түб газарнуудта, Дунда Азиин модогүй нютагуудта эндэхиин ой модоной дүтэ байһаниинь, судныи ябахаар, модо һаллуулхаар гол мүрэнүүдэй олон байһан ушар ой модоной промышленностиие хүгжөөхэдэ тон таарамжатай юм. Тиимын тула мүнөө байһанһаа һураггүй ехэ хэмжээтэй модо химиин, оньһон аргаар болбосоруулха лесопромышленна томо предприятинуудые область дотор эмхидхэхэ шухала байна.

Нүхэр Васильев нефтиин, газай ба түмэрэй рудагай баян нөөсые шэнжэлхэ, ашаглаха ябадалтай холбоотой асуудалнуудта тогтожо хэлээ.

Депутат **И. А. Бондаренко** (Ростовско область) хүдөө ажахын үйлэдбэри хүгжөөлгын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулаа. Хүдөө ажахыгаа бүри һайнаар хүтэлбэрилдэг болохын тула парти, правительствын хараалһан хэмжээнүүдые хүдөө тосхоной бүхы ажалшад ехэ баяртайгаар угтаа.

Парти болон правительствынгаа анхарал оролдолгодо ажал хэрэгээрээ харюусан, Дон нютагай ажалшад малай үбэлжэлгэ амжалтатайгаар үнгэргэжэ, хабарай тарилгада бэлдэжэ байна. Областиин колхозууд, совхозууд хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэнхэй, малшадые улам ехээр урмашуулха хэмжээнүүд тодорхойлогдоо. Хүдөө нютагуудай ажалшад ажахын жэлэй дүнгүүдые гарган, хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байна.

Үглөөнэй заседани энээгээр дүүрээ.

* * *

Сессиин декабриин 17-ной үдэшын заседани дээрэ депутат **Л. С. Куличенко** (Волгоградска область) үгэ хэлэхэдээ, областиин колхозууд болон совхозууд энэ жэл гүрэнэйнгөө амбаарта 213 миллион пууд таряа оруулаа гэбэ. Энэнь гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаһанһаа 95,6 миллион пуудаар ехэ байна. Гэхэ зуура иимэ амжалтануудай туйлагдабашье, областиин хүдөө ажахыда үшөөл олохон дутуу дунданууд, илангаяа мал ажалай талаар ашаглагдаагүй нөөсэ ба арга боломжонууд бии гэбэ. Тиихэтээ хамта баригдажа байһан мал ажалай байрануудые шухала түхеэрэлгээр, механизмуудаар хангадаггүй байһанайнь түлөө хүдөө ажахын продукциие абаха ба бэлэдхэхэ министерствые, «Россельхозтехникые» шүүмжэлээ. Депутадай шүүмжэлэл мүн лэ РСФСР-эй барилгын министерствын нэрээр хэлэгдэбэ. Яахадааб гэхэдэ, депутадай һанамжын ёһоор, тус министерство хүдөөгэй барилгые халирхайгаар хүтэлбэрилнэ.

Башкирида химическэ продукци үйлэдбэрилхэ ехэ предприятинууд жэл бүри баригдадаг. Энээн тухайда депутат **Н. Х. Уразбахтин** мэдээсэбэ. Нефте-химическэ промышленностиин барилгашад, хабсаргагшад, хүдэлмэрилэгшэд шэнэ предприятинуудые ашаглалгада оруулха үедөө олон бэрхэшээл дабаха баатай болоно. Гэхэ зуура, Башкириһаа гадуур шиидхэгдэхэ ёһотой асуудалнууд гарана. Капитальна барилга ба үйлэдбэри түсэблэлгын талаар ехэ дутуу дунданууд тохёолдоно. Энээндэ Дунда Волгын совнархоз, Россин Федерациин арадай ажахын совет ба Госплан заматай. Жэшээлхэдэ, Уфагай химическэ заводой, Синтетическэ спиртын заводой, мүн бусад предприятинуудай үйлэдбэрилгэ түсэблэхэ үедэ хэдэ хэдэн дутуу дунданууд тохёолдоһон байгаа гэжэ депутат хэлэбэ.

Арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбэй ба бюджедэй проектнууд гүрэнэй болон ажалшадай аша туһада харюусаха байһан туладань ВЦСПС бүрин дэмжэнэ гэжэ ВЦСПС-эй секретарь **И. Ф. Шкуратов** хэлээ. Социалис мүрысөөн гээшэ хараалагдаһан түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэлдэхи ехэ хүсэн болоно. Россин Федераци дотор коммунис ажалай түлөө хүдэлөөндэ 20 миллион үлүүтэй хүдэлмэришэд болон алба хаагшад хабаадана гэбэ.

Нүхэр Шкуратов ажал ба үйлэдбэри муугаар эмхидхэдэг ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэдые шүүмжэлээ. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай ажалые хамнаха, түлөөһэ бүри зүбөөр эмхидхэхэ зорилготой хэдэ хэдэн дурадхалнуудые оруулба.

Депутадууд **Е. А. Кузина** (Московско область), **С. Н. Урусов** (Тюменскэ область), **Т. А. Ахазов** (Чувашай АССР), **Н. И. Дмитриев** (Шэтын область) гэгшэд үдэшын заседани дээрэ мүн лэ үгэ хэлээ. Эдэнэр хэдэ хэдэн министерствануудай, зургаануудай нэрэ дээрэ шүүмжэлхы ажаглалта хэхын хажуугаар, Россин Федерациин арадай ажахын, эрдэм наукын, соёл гэгээрэлэй элдэб һалбаринуудые хүгжөөхэ дурадхалнуудые оруулаа.

Депутадууд РСФСР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб, республикын 1965 оной гүрэнэй бюджедые һайшааба.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси декабриин 18-да хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

ЭНЭЛ ДАА, ОНЬҺОЖОРУУЛАГДАҺАН ФЕРМЭ

✦ Тэндэ 8 һаалишад 200 үнеэдые өөһэдөө харууһалаад, эдеэлүүлээд, һаагаад байна. ✦ Фермын ехэнхи хүдэлмэри оньһожоруулагданхай.

МАНАЙ АРТЕЛИИН түб—Ехэ-Куналей тосхоной хажууда холо бэшэхэнэ шифер хушалтатай ута сагаан шэнэ байра харагдадаг болонхой.

Энэмнай һаяшаг баригдажа дүүрэһэн 200 үнеэдэй байха шэнэ байра гээшэ.

Тус байрын досоонь ороо һаатнай һарuул сэбэр, уужам, үнеэдэй дүрбэн ряд болон зэргэлээд байхаар хобто кормушкануудынь хэгдэнхэй. Кормушканууд дээгүүр үнеэдые оньһон аргаар һааха түхеэрэлгын хоолойнууд иишэ тиишэнь татаатай. Мүн эндэ үнеэдэй байрадаа байгаад, бүлеэн уһаар ундалха тусгаар автопоилканууд тодхогдонхой. Мүн үхэр малай шэбхэ шабааһа, нойто норые хобоо соогуур урадхуулан зөөжэ байха тусхай хамууртай транспортёр хүдэлжэ байдаг.

Тиихэдэ байрын нэгэ захада малай үбһэ тэжээл бүйлүүлхэ, бэлдэхэ бүхы хэрэгтэй машина, түхеэрэлгээр түгэс цех бии. Эндэнь мүнөө һолоомо гү, али ороо һо таряанай зүйл машинада үйрүүлэн бутаруулагдаад, тэрэнь саашаа дамжуулагдан эһээхэ, бүйлүүлхэ хайрсаг-амһартануудта транспортёроор зөөгдэжэ ороно. Тэжээл бүйлүүлхэ цех соо ехэ гэгшын котёлнууд соогуур халуун уһан бусалжа нажаганана, уурал һаарал болоно. Сүүдхын 6 тонно һолоомо гидролизно аргаар шанаржуулаад, эһээгдэнэ. Тэдэниие дары насосоор һоруулан тусхай хайрсаг-хоорботой тракторта хээд, кормушканууд руу зөөнэ. Тэжээл кормушкада хүрзөөр удхажа хэдэг гэжэ бү һанагты. Тракторай кормушкын хажууда ерэхэдэ, хайрсагай доодо үүдэ нээхэлээрнь тэндэһээ бүйлүүлагдаһан нойтон бутархай һолоомон өөрөө оньһон машинаар шахагдан гарана. Мүн баһал иимэрхүүгээр шэнгэн тэжээл — бурдууг кормушкада хэгдэдэг юм.

Энэ Омско областиинхидай жэшээгээр оньһожоруулагдаһан фермын бүхы түхеэрэлгэ, хэрэгсэлые «Сельхозтехникын» Тарбагатайн отделениин механизаторнууд тодхоо. Тэрэниие механик нүхэр Калашников хүтэлбэрилһэн байна.

Тиигэжэ колхоздомнай түрүүшынхеэ гол хүдэлмэринь оньһожоруулагдаһан һаалиин фермэ бии болгогдобо гээшэ. Эндэхи бүхы оньһон машина, түхеэрэлгэнүүдые механик Сазан Чистяков хинан хаража хүдэлгэдэг.

Фермэдэмнай бүхыдөө томо үүлтэрэй, хүхэ дэлэнгээр һайн, шэнэ түрэхэ гунжад, дунжад суглуулагданхай. Тэрэ мал гол түлэб январь, февраль, март соо һубарин түрэхэ юм. Мүнөө үедэ тэдэнээ һайнаар эдеэлүүлжэ, харууһалжа, эртэнһээ хүхэ дэлэнгынь эльбэжэ, нидхэржэ, машинаар һаажа һурганабди.

Үбһэ тэжээлээршье муу бэшээр хангагданхайбди. Үнеэн бүридэ дунда зэргээр 8 тонно кукурузын силос, горитой үбһэн, малай дуран соо эдюулхэ һолоомо, һаагдаһан һүнэй литр бүхэндэ 200—300 граммаар эдюулхэ талхэ таряанай зүйл таһалагдажа үгтөө.

Иигээд үнеэдэйнгээ тугаллажа эхилхые хүлеэжэ ядашоод лэ байна гээшэбди. Байрын шэбхэ шабааһа арилгаха, малай үбһэ тэжээл бүйлүүлхэ, зөөхэ хүдэлмэриие сум оньһожоруулаад, үнеэдээ машинаар һаадаг болоһоной ашаар хүн бүхэнэй 30—30 үнеэ һаагаад байха аргатай болоо. Жэшээлхэдэ, урдынхяараа һаа, 200 үнеэдтэ адагынь 12 һаалишан, үшөө 4—5 малшад байха зад, мүнөө фермэдэ оройдоол 8 хүн бүхы үнеэдээ харууһалаад, эдеэлүүлээд һаагаад байха болобобди.

—Колхоз тус фермые оньһожоруулалгада бүхы дээрээ 5 мянга гаран түхэригэй мүнгэ, зөөри гаргашалаа. Теэд эндэхи ажал оньһожоруулжа, 7—8 хүниие сүлөө гаргаад, эгээл доогуур абахада, гансахан тэдэнэй ажалай түлөөһэнһөө һара бүри 550—560 түхэриг алмаха болоно. Харин энэнь жэл соо 6.700 гаран түхэригэй арьбалалта болохол. Гадна һаалишад, малшадта хэды ехэ хүнгэн, амаршье болоо гэхэбта.

Иимэл даа, оньһожоруулагдаһан шэнэ фермэмнай. Эндэхи ажал хүдэлмэритэймнай ерэжэ танилсаха, харахыетнай уринабди.

М. ГРЕБЕНЩИКОВ,
Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һаалиин фермые даагша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

НҮХЭР Б. Г. МОНТОЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Хүдөө ажахыда олон жэл һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө, 50 наһатай болоһонтойнь дашарамдуулан, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша ветеринарна врач нүхэр Будда Гатанович **Монтоевые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо Д. РАДНАЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй Байшан. 1964 оной декабриин 18.

Партийна **АЖАБАЙДАЛ**

КОММУНИСТНУУД БА АЖАХЫН МЭРГЭЖЭЛ

Һая болотор ажахы дотороо янза бүриин һалбаринуудые дэлгэрүүлээд, алинииньшье хүсэд ёһоор хүл дээрэнь гаргажа шададаггүй, тэдэнһээ абтаһан продукциньшье тэрэниие үйлэдбэрилгэдэ гаргашалһан али бүхы гарзаяа харюулдаггүй һааб даа. Тэрээнһээ дулдыдажа, совхоз болоһон сагһаа хойшо энэ ажахы ходол гарзатажа байдаг. Иимэ байдалай ушар шалтагаанинь хаанаһаа унгитайб? Яалтайб, ямар хэмжээ хараалалтайб?

КПСС-эй ЦК-гай 1963 оной декабрьда, мүн 1964 оной февральда болоһон Пленумүүд энэ гээгдэлһээ гараха арга замынь эли тодоор заажа үгөө. «Ажахын үйлэдбэрие тусхай мэргэжэлтэйгээр эрхилхэ, интенсификациин замда оруулха!»—Эдэ үгэнүүд Кабанскын совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй болон үргэн олон коммунистнуудай сэдьхэл бодолдо шэнэ дүлэ бадаруулаа. Үнэхөөрөөшье нютагайнгаа эрхэ байдалда таарахашье, үгышье һаань, элдэб олон һалбаринуудые баряад, хэдэн тээшээ һарбагашажа, аляанииньшье хүсэжэ ядажа байхада бэрхэ ха юм даа.

Нютагтаа угаа таарамжатай зохид ямар нэгэн һалбарида совхозоо мэргэжүүлхэ тухай хөөрэлдөөн тиихэдэ боложо эхилээ һэн. Тэрэ хөөрэлдөөнэй эхи табигшань партийна комитет мүн болоно. Эсэсэй эсэстэ Байгал далай шадар оршодог һэн тулада, эндэхи нютагууд шиниг нойтоор ядалдадаггүй, Сэлэнгэ мүрэнэй хэдэн олон һудаһануудһаа эхилээд, нуур сээрэмүүд эндэмнай барагдашагүй элбэг. «Овощ, хартаабха ехээр тарижа, баян ургаса бидэл абажа шадаха аргатайбди. Тиихэдэ һү-мяханай үүлтэртэ үхэр мал барихаһаа гадна, шубуу, илангаяа нугаһа, олоор үдхэжэ боломоор» гээд эндэхид ажахынгаа хүгжэлтын гол мэргэжэлые өөһэдөө шэлэн олоһон жэшээтэй.

Тиихэ мүртөө совхоз дотороо отделени бүхэниие тус тустань мэргэжүүлхэ шухала гэжэ коммунистнууд эрилтэ табиһан бэлэй. Тэдэнэй табиһан асуудал тон зүб байгаа. Овощ ургуулгада гурбадахи отделениин эрхэ байдал угаа таарамжатай дээрэ тоологдоһон, тиихэдэ нэгэдэхи отделениие хартаабха ургуулгада мэргэжүүлхэ гэжэ тодорхойлогдобо.

Иимэ хэмжээнэй хараалагдаад байхада, ороһото, силослэгдэхэ ургамалнуудые, овощ болон хартаабха ургуулха тусхай мэргэжэлтэй оньһожоруулагдамал звенонуудые бии болгоһон байна. Звенонуудые даагшадаар дүй дуршалтай таряашад, механизаторнууд, ехэнхи ушарта партиин гэшүүн хүнүүд томилогдоо. Жэшээнь, коммунистнууд А. А. Суханов — овощ ургуулагшадай, Н. Г. Качин — хартаабхашадай, В. П. Марков — свёклошодой звенонуудые даажа гараһан байгаа. Бусадшье олон коммунистнуудта харюусалгатай ажал даалгагдаа бэлэй.

Ажахыгаа тусхай мэргэжэлтэйгээр эрхилдэг болохо гэһэн совхозой парткомой эдэбхи ехэтэ үүсхэл, хүсэлэл оролдолго ашаг үрэ ехэтэйгээр харюулагдана. Тус совхоз нёдондонойхиһоо һураггүй ехэ хэмжээнэй орооһо, овощ, горох, хартаабха, саахарай свёкло хуряажа абаа. Гансахан орооһо таряа нёдондонойхиһоо 9200 центнер ехээр абаһан жэшээтэй. Коммунист нүхэр А. А. Сухановай звено хамтадаа арбаад мянган центнер гэхэ гү, али гектар бүриһөө 125 центнер овощ суглуулһан байна.

Малшадшье урданайхида орходоо һайн үрэ дүнтэй. Жэшээнь, гүрэндэ мяха тушааха жэлэй түсэб 105 процент дүүргэһэн. Кабанскынхид гүрэндөө 10.800 центнер мяха худалдаа. Тэрэнэй 4250 центнерынь нугаһанай мяхан болоно бшуу. Нугаһанай мяха, үндэгэ гүрэндэ тушааха даабаряа эндэхид амжалтатайгаар бэелүүлээ. Һаалишадшье нютагаархидаа баһал ехээр баярлуулна. Тэдэнэр гүрэндэ һү худалдаха 11 һарын түсэб үлүүлэн дүүргэжэ шадаа һэн.

Эдэ бүгэдын ашаар али бүхы продукци үйлэдбэрилгэдэ гаргаһан гарзань нёдондонойхиһоо хоёр дахин шахуу доошоо буухаар багсаагдана. Тухайлхада, энэ жэлэй эсэстэ тус совхозой гарза гайнь 244 мянган түхэриг болохоор янзатай. Баһал олзо доход оруулдаггүй ажахы зандаа байһаар. Гэбэшье саашадаа энээнһээ һалаха үндэһэ һуури табигдаа, түрүүшын бата алхам хэгдээ гэжэ сэхэ хэлэхэ зэргэтэйбди.

Гарзаяа энэ жэлдэ үшөө ехээр доошонь оруулжа шадахаар байгаа. Партком болон отделенинүүдэй партийна эхин организацинууд үшөөл хангалтагүйгөөр хүдэлнэ. Тарилгын болон ургаса харууһалгын үедэ совхозой партийна организаци агротехникын заабари наринаар баримталха талаар эрид шууд хиналта бэелүүлжэ бираагүй. Үтэгжүүлгэ, уһалалга ёһоор хэгдээгүй, тарилгын, хуряалгын болзорнууд унжагайрһан зэргэтэй. Ургаса хуряалгын үедэ гээлтэ үрилтэ ехээр болоһон баримта бии. Мал ажал дээрэшье мүн лэ дутагдалнууд үзэгдэнэ.

Иимэ ушарнууд юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, зарим хүтэлбэрилэгшэд-коммунистнууд, мэргэжэлтэд өөһэдынгөө албата уялгада харюусалгагүйгөөр хандадаг дээрэһээ уламжална. Тиигээдшье партком хадаа тэдэнэй ажал ябуулгые ёһоор хинадаггүй, тэдэнһээ шанга эрилтэ хэдэггүй байна бшуу.

Коммунист нүхэр Воронинной хүтэлбэрилдэг гурбадахи отделени үшөө Октябриин революциин 47 жэлэй ойе һайндэрлэжэ байха үеэр гүрэндэ мяха, һү, үндэгэ, нооһо тушааха жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн байгаа. Энэ амжалтада коммунистнуудай оруулһан хүбита нилээд ехэ. Эндэхи олонхи һалбаринуудые коммунистнууд хүтэлбэрилнэ. Ерэхэ жэлдэ тус отделени горохой, кукурузын, обёос горох хоёрой холисын тарилгые үшөө ехэ болгохо, нугаһанайнгаа тоо толгойе 170 мянганда хүргэхэ гэһэн уялгатай.

Энэ отделениин ажалшадай амжалта бусадай үльгэр жэшээ боложо үгэхэ зэргэтэй. Тэдэнэй ажалай дүй дуршэлые бүгэдын хэрэг болгохын түлөө партком, партийна эхин организацинууд, совхозой бүхы коммунистнууд оролдохо, ерэхэ жэлдэ олзо доход оруулдаг (рентабельна) ажахы болохын түлөө үшөө эршэтэйгээр хүдэлхэ байһандань этигэнэбди.

Мэргэжэл ололго иимэ хүсэтэй, ашаг үрэтэй байна. Энээнэй удхые Кабанскын совхозой коммунистнууд ойлгонхой.

Г. ХОГОЕВ,
«Прибайкалец» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Улаан-Үдын «Электромашина» заводой хүдэлмэришэн Евгения Старостина коллективэйнгээ дунда хүндэтэй юм. Энэ нүхэрнай гансал тушаалта даабарияа амжалтатайгаар дүүргэдэг бэшэ, мүн ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Е. Старостина эрэлхэг зоримгой дружинник юм. Соёл гэгээрэлэй болон ниитын бусад байрада, городой гудамжаар жаяг журамаа таһараашад Старостинагай, тэрэнэй нүхэдые харабал, зэбүүрхэн зугададаг юм. Е. Старостина эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ гэжэ оролдодог. Тэрэ мүнөө 10-дахи класста һурана. Һаяшаг Е. Старостина ниитын гурим сахиха хэрэгтэ эдэбхитэнгээр хабаададаг байһанайнгаа түлөө үнэтэ юумээр шагнагдаа.
Зураг дээрэ: Е. Старостина. А. ИСТОМИНОЙ фото.

ҮБГЭН, ЗАЛУУГҮЙ ПАРТАДА ҺУУНХАЙ

— Гол түлэб үбэлдөөл колхоз, совхозуудай ажалшадта нэгэ бага сүлөө саг гаража, элдэб кружогуудта һуралсаха, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ аргатай болодог ха юм. Тиимэһээ манай артелиинхид эгээл мүнөө үбгэн, залуугүй хуул һургуулиин партада һуунхай гээшэ,—гэжэ «Родина» колхозой парткомой секретарь Н. П. Екимов хэлэнэ.

Нээрээшье эдэ үдэрнүүдтэ эндэ ябахада, колхозой алишье фермэ, гүүртэнүүдэй улаан буланда, полевой станда гү, али клуб, конторо соогууршье үдэшэлэн ном, тетрадь бариһан эрэгтэй, эмэгтэй, үбгэн, залуушье колхозингууд дүүрэн байдаг. «Зоотехническэ һуралсал», «агрохимиин һуралсал», «механизаторай һуралсал» гэһэн үгэнүүдые хүн бүхэн аманһаа һалгаанагүй.

Мүнөө колхозой 3 отделенинүүдтэ зоотехнигэй гол үндэһэн заабари шудалха гурбан кружок эмхидхэгдээд, тэндэ һаалишад, малшад, тугалшад, фермые даагшанар сугларжа, неделидээ нэгэ дахин—четвергдэ, хүдэлмэриин һүүлдэ үдэшэлэн, хэшээл үнгэргэнэ. Тэдэнэр үхэр мал хайшан гэжэ, ямар рационоор эдеэлүүлхэб, яажа харууһалхаб, үбһэ тэжээлыень ямараар бүйлуулха, шанаржуулхаб, химиин зүйл яажа зүбөөр хэрэглэхэб гэхэ мэтэ заабари һайса шудална. Мүн үнеэдые үрэжүүлхэ, түрэлгэдэнь бэлдэхэ, түлынь абаха, түлжүүлхэ гуримтай танилсана. Эндэ колхозой главна зоотехник А. Третьяков, зоотехнигүүд В. Степанова, А. Максимова хэшээл үнгэргэдэг.

Тэрэшэлэн хонидойнгоо түл абалгада бэлдэжэ байһан хонишодтой баһал зоотехническэ һуралсал эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнтэй ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд нүхэд Бадмаев, Яковлев гэгшэд хэшээл үнгэргэдэг юм. Бүхыдөө зооветеринарна кружогто хамта 70 гаран хүн һуралсадаг.

Артелиин таряашад, механизаторнуудшье малшадһаа гээгдэхэгүй гэжэ үбэлэй үтэ үдэшые һамбаашалан, баһал байһан байһан газартаа агрохимиие шудална.

— Манай колхозойхид эрхим шанартай үрэһэ ургуулха талаар дуршалтай болонхой гээшэ. Тиигэбэшье саашадаа таряанай болон бусад ургамалнуудай ургасые улам дээшэлүүлхын тула газараа зүбөөр элдүүрилжэ, үтэгжүүлжэ, уһалжа һураха гэжэ таряашад, механизаторнууднай шангаар эрмэлзэнэ,—гээд артелиин главна агроном Ф. С. Пашкова хэлэнэ.

Агрономиин заабари шудалха кружогто таряашад, механизаторнууд, свёклошод, кукурузашад, таряан ажалай бригадын бригадирнар һуралсана. Мүн механизаторай мэргэжэл шудалха бүгэдэ ниитын һуралсалшье эмхидхэгдэнхэй. Тэрэниие даагшань главна инженер нүхэр Мансуровский.

Иигэжэл колхозой гэшүүд бултаараа эрдэм мэргэжэлэй орьёл өөдэ добтолжо байна бшуу.

В. ЖАРКОЙ.
Хяагтын үйлэдбэриин управлени.

«Нэгэшье минута соо һамшахагүй!» гэһэн уряатайгаар «Коммунарскуголь» (Луганска областъ) гэжэ трестын 1-дэхи шахтын, Украинын габьяата шахтёр Сергей Илларионович Воротниковой комплексно бригада хүдэлмэрилдэг юм. Энэ бригада Донбасста эгээн түрүүлжэ нүүрһэнэй комбайнай һарын дунда зэргын бүтээсые 25.994 тонно болгоһон байна. Зураг дээрэ: алдаршаһан бригадын горнягууд (зүүн гарһаа) комбайнай машинист Адам Баланчук, бригадир Сергей Воротников, звеньевойнууд Анатолий Василенко, Александр Коротких, хүдэлмэришэн Владимир Вьюков. ТАСС-ай фотохронико.

ОЛОНДО ТУҺАТАЙ, ОЛЗО ЕХЭТЭЙ

Шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ талаар инженер А. М. Хаимович гэгшын урда нэгэ журнал хэбтэнэ. Тэрэ Галуута-Нуурай шахтоуправлениин хүдэлмэришэдэй оруулһан уралан нарижуулгын шэнэ дурадхал бүхэниие энэ журналда бэшэжэ, тоо бүридхэлдэ абадаг. Байгша оной туршада олон юумэн эндэ бэшэгдээ—шахтоуправлениин 110 уралан нарижуулагшадһаа 123 дурадхал оруулагдаһан байна. Ямар нэгэ дурадхалай үйлэдбэридэ ехэ аша туһа үгэхөөр байгаа һаань, уралан нарижуулагшадта мэргэжэлтэд туһалжа, тэрэниие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлнэ.

Жэлэй 11 һарын туршада оруулагдаһан бүхы дурадхалнуудай 102-ынь техническэ соведэй зүгһөө һайшаагдаад, тэдэнэй 84-иинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ. Энэнь нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада һураггүй олон. Уралан нарижуулгын дурадхалай үйлэдбэридэ хэды шэнээн арьбалалта үгэхэ байһаниинь нэн түрүүн харааада абтана. Энэ талаар мүн лэ һайн үрэ дүн туйлагдаа. Жэлэй туршада 25 мянган түхэригэй арьбалалта үгэхэ уралан нарижуулгын дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 1,5 дахин ехэ алмалта хээ.

Аюулгүйн техникэ сахиха, ариг сэбэр байдал хангаха, үйлэдбэриин культура дээшэлүүлхэ талаар соносхогдоһон конкурсын дүн шахтком һаяхан согсолон гаргаба. Конкурсдо олон уралан нарижуулагшад хабаадалсажа, тэрэ эмхитэй һайнаар үнгэргэгдөө. Үйлэдбэридэ аюулгүйн байдал наринаар сахиха, шахта, участогуудта ариг сэбэрэй, культурын эрилтэ хангаха талаар уралан нарижуулгын 44 дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэн юм. 2/5-дахи шахтын хүдэлмэришэд П. Иванов, А. Малофеев аккумуляторна батарейдэ кислота хэхэ ажал оньһожоруулха дурадхал нэбтэрүүлжэ, урдань зарим тэды аюултай байһан энэ процесс хүнгэдхэхэ арга олгобо. 7/8-дахи шахтын маркшейдер А. Дежохиной оруулһан дурадхал үйлэдбэридэ ехэ аша туһатай байба. Тэрэ дурадхал горитой алмалта хэхэ, мүн лаванүүдтэ аюулгүйн байдал сахиха арга олгоо. Мүн энэ нүхэр ганса нэгэ дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ бэшэ. Малтагдаһан шулуу нүүрһэ ашажа, дээшэнь гаргаха хүдэлмэри комплексноор оньһожоруулха гэһэн һанал бодолдо абтаһан энэ нүхэр ехэ оролдолго гаргаа. Тэрэ хэдэн зураг зохёоһон, һайнаар бодожо үзэһэн байха. Тиигэһэнэй һүүлээр эгээл үрэ ехэтэй, аша туһатай арга олоо һэн. Тэрэнэй энэ дурадхал шулуу нүүрһэ малтаха хүдэлмэри бүхы дээрэнь оньһожоруулхада туһатай байба.

Электромеханическа гол мастерскойн уралан нарижуулагшад эдэбхитэй ажалаараа шалгараа. Горно техникые заһабарилха технологи нарижуулан һайжаруулха, гаргаша багатай болгохо асуудалда тэдэнэй эдэбхи үүсхэл зорюулагданхай. Уралан нарижуулагшадай оруулһан дурадхалнуудай 12-ынь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээд, заһабарилгын гаргаша хоёр мянган түхэригөөр бага болгогдоо. Мастерскойн хүдэлмэришэд Б. Шеломенцев, А. Серов, Г. Селецкий, Е. Афанасьев гэгшэдэй олон дурадхал үйлэдбэридэ аша туһа хүргэһэн байна. Слесарь Е. А. Афанасьев экскаваторай ковш заһабарилгада ондоо деталь хэрэглэхэ арга олгобо. Энээнэй ашаар иимэ ажалай гаргаша горитойгоор хямдаруулагдаа, удхуурынь удаан саг соо ашаглагдадаг болоо.

Шулуу нүүрһэ нээмэл аргаар малтан абадаг участогай коллектив жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь 2,5 һараар уридшалан дүүргээд, түсэбһөө гадуур 70 мянган тонно шулуу нүүрһэ малтаһан байна. Тэдэнэй иимэ амжалта туйлаха хэрэгтэ шэнэ юумэ үүсхэгшэд ехэ туһа нэмэри оруулаа гэжэ хэлэхээр. Экскаваторнуудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха талаар бии байһан арга боломжо элирүүлэн хэрэглэхэ гэжэ оролдоһон уралан нарижуулагшад энэ жэлдэ горитой амжалта туйлаба. Коммунис ажалай экипажай бригадир Семен Шевченко бригадынгаа гэшүүдтэй хамта тормозно лентэ удаан саг соо хэрэглэхэ арга олоһон юм. «ЭКГ-4» экскаваторай машинист Яков Маслов машинын узелнуудые тоһодохо ажал нарижуулан һайжаруулаа.

Туһалбариин хүдэлмэри оньһожоруулха, гар хүсэ хэрэглэхэ ажал хороохо дурадхал оруулха ухаалан зохёогшод болон уралан нарижуулагшадай конкурсын үедэ Галуута-Нуурай шахтоуправлениин эдэбхитэй хүдэлмэришэд һайн үрэ дүн харуулһан байгаа. Иигэжэ тэдэнэр совнархозой болон облпрофсоведэй соносхоһон энэ конкурсдо хоёрдохи һуури эзэлэн гараа. Мүн эндэхи уралан нарижуулагшадай эдэбхи үүсхэл республикын ухаалан зохёогшод, уралан нарижуулагшадай зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна.

Долоон жэлэй эхинһээ хойшо 385 мянган түхэригэй арьбалалта хэһэн галуута-нуурайхид үйлэдбэреэ нарижуулан һайжаруулха талаар оролдолго, эдэбхи үүсхэл гаргана, саашадаашье гаргаха байһанаа мэдүүлнэ.

А. БУТИН.

БУЖУУТАЙ ЯАЖА ТЭМСЭХЭБ

Бужуу — малай бэедэ гарадаг үбшэн. Илангаяа эбэртэ бодо мал, тугал, буруунууд бужуурдаг гээшэ. Хура бороотой саг, намагтай газар, шиигтэй, муухай байра соо малай олоороо хашалдажа байхада энэ үбшэн һужардаг.

Элүүр мал бужуутай малтай холисолдоходоо гү, али үбшэн малай шүргөөһэн газараар, элдэб хэрэгсэлнүүдтэй дайралдахадаа энэ үбшэндэ нэрбэгдэдэг.

Бужуугай үрэ малай нооһондо аһалдаад, тэрэнэй үзүүртэнь байдаг юм. Һүүлээрнь малай арһан бүрныжа, нооһониинь урыгөөд, унажа захалдаг. Малай арһан дээрэ хальһатаһан түхэреэн шарха бии болодог. Тэрэ шарханүүдынь хашарһан шэнгеэр хуураад унажа байдаг. Бужуугай бии болоһон һууридa нооһон унажа, хальһан доронь эдеэрлэжэ захалдаг.

Эбэртэ бодо малай толгой, хүзүүндэ эгээл түрүүн бужуу гаража захалдаг юм. Бужуугай шарханууд түргэн һужардаг. 1,5—3 һарын туршада шарханүүдынь хүнэй альганай шэнээн болоно-дог. Шарханүүдынь дарбайжа хатуурша-дaг. 1,5—3 һара болоод шархын хашарһанууд унажа эхилдэг, Удаань малай нооһон шэнээр ургажа захалдаг юм. Эгээл энэ үедэ һайнаар эмнэлээгүй һаа, адууһа мал дахин бужуутажа болохо. Бужуутажа захалһан мал бэеэ ехээр шүргөөдэг, туража эхилдэг.

Бужуу хонинной хүзүүндэ, нюрганда, үбсүүндэ гарадаг. Мүн лэ түхэреэн шарханууд бии болодог, бужуутаһан хонид ехээр бэеэ шүргөөхэ. Иимэ үбшэнтэй хурьгад түргөөр турадаг, үхэжэшье болохо.

Гахайнуудшье бужуутажа болохо. Гахайн нюрганда, үбсүүндэ гарадаг үбшэн юм.

Бужуу—хүндэ үбшэн. Энэ ганса арһанай үбшэн бэшэ, харин адууһа малай бүхы махабад үбшэлжэ болохо.

Бужуугаар үбшэлһэн малые эмнэлхэ торгомол ёһо гурим байхагүй. Бужуугай гараһан газарай нооһо хайшалаад, шархыень хуулгажа болохогүй. Марли гү, али хүбэндэ шэнгээһэн эмульсяар шархыень һайса аршаха хэрэгтэй. Эмульси 40—50 градус хүрэтэр халаагдаһан байха зэргэтэй. 5 грамм карболово кислотаһаа, 3 грамм кристаллическа камфораһаа, 3 грамм хлорилгидридһээ, 100 грамм загаһанай тоһонһоо гү, али вазелинһээ эмульси бэлдэдэг юм. Мүн «РОСК» гэжэ препарадаар бужуутаһан мал эмнэлхэдэ һайн. «Юглон», «АДС» гэжэ препарадууд, 10 процентын фенотиазинова эмульси, формалинова эмульси, дектярно-лизолово мазь гэхэ мэтын эмээр бужуутаһан мал эмнэлхэдэ баһал һайн байдаг, түргөөр эдэгэдэг.

Үхэр малаа бужуутуулхагүйн тула һэргылэлгын хүдэлмэри ябуулха шухала. Нэн түрүүн бужуутаһан малаа элүүрнүүдһээ илгажа, эмнэлхэ хэрэгтэй. Бужуутаһан малтай суугаа байһан элүүр малаа долоон хоногто нэгэ дахин заатагүй шалгаха ёһотой бологдоно. Элүүр малай үбшэлһэн янзатай болобол, тэдэниие тэрэ дэронь илгажа, эмнэлгэдэ абаха шухала. Бужуутаһан малай байрада заатагүй дезинфекци хэгдэхэ, хананууудыень сагаадаха зэргэтэй.

Адууһа малаа һайнаар харууһалаад, эдеэлүүлээд, һаруул, хуурай байрада байлгадаг болоо һаамнай, нэгэншье тугал, буруун, хонин, хурьган, гахай бужуутахагүй, гарзадашье орохо ябадалынь үсөөрхэ.

Мэргэжэлтын ЗҮБШЭЛ

В. ПРИЕМЫШЕВ,
ветеринарна врач.

★☆★

Торинин совхозой таряашад болон механизаторнууд энэ жэлдэ 27.200 центнер орооһо таряа нёдондонойхиһоо үлүү ехээр хуряагаа. Газар таряалангаа һайнаар элдүүрилжэ, һайн үрэһөөр тарижа, ургасаяа түргөөр хуряаһанай ашаар иимэ амжалта туйлагдаа ха юм. Ерэхэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэһэнэй таряан гүйсэд бэлдэгдэнхэй. Үрэһэнэй таряан түрүүшын шалгалтада орожо, 93—98 процентнь ургаха шадалтай, 16—17 процент шиигтэй гэжэ элирүүлэгдээ. Мүнөө үрэһэнэйнь таряан хоёрдохёо сэбэрлэгдэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхозой главна агроном В. А. Кречетов агроном-семеновод М. М. Шепкина хоёр үрэһэнэй таряа шалгалтада эльгээхэеэ бэлэдхэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

★☆★

Жэлэй дүнгүүдые хаража үзэхэдэ

ТҮРҮҮШЫН АЛХАМ ХЭГДЭЭ

Яруунын совхозой 4-дэхи отделени ажахы соогоо эгээл гээгдэнги гэжэ тоологдодог байһан юм. Үнгэрһэн 1963 ониие энэ отделениинхид бүришье муугаар дүүргэһэн: ороoһо таряа, мал ажалай продукци абаха тэдэниие гүрэндэ тушааха түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй. Иимэ ябадал саашадаа тэсэшэгүй болоо бэлэй. Отделениин хүтэлбэрилэгшэд, партийна эхин организаци ажахыгаа интенсификациин замда оруулжа, газарһаа, адууһа малһаа шадаал һаа хүнгэн сэнтэй ехэ продукци абадаг болохо зорилго урдаа табяа һэн. Гээгдэлһээ гарахын түлөө нилээд ехэхэн хүдэлмэри хэгдээ, олохон бэрхэшээлнүүд дабагдаа.

Мал ажал отделениин үйлэдбэриин гол һалбари болоно. Тиимэһээ адууһа малайнгаа тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдаһан байгаа. Тиимэһээ малдаа бардам хүрэхэ тэжээл бэлдэхэ хэрэгтэй болоо һэн. Ушар иимэһээ отделениин хүдэлмэришэд ороoһо таряа, тэжээлэй ургамалнуудые саг болзортонь тариха, ургасын хойноһоо харууһалха, һайн шанартайгаар хуряаха хэрэгтэ эзэн ёһоор хандажа ажаллаа.

Таряашад болон механизаторнуудай оролдосотой ажал һайн үрэ дүнтэй байгаа. Энэ отделени байгша ондо 19.139 центнер ороoһо таряа хуряагаа. Энэнь нёдондонойхиһоо 5000 центнерээр ехэ болоно. Үнгэрһэн жэл гектар бүриһөө 5,1 центнер ургаса абайһан байбал, байгша ондо 8,8 центнер хуряагаа. Эхэ орондоо 2000 центнер таряа тушааха түсэбтэй байбал, һайн ургаса абаһанайнгаа ашаар 2976 центнер ороoһо тушаажа, түсэбөө 148 процент дүүргээ. Ерэхэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэһэ хүрэнгэ гүйсэд бэлдэгдэнхэй, мүн таряа талханай зүйл нёдондонойхиһоо үлүү ехээр адууһа малдаа гаргашалха аргатай.

Хэды ехэ үбһэ тэжээлтэй байгаад, тэрэнээ хайхарамжагүйгөөр гаргашалжа, адууһа малһаань һү, мяха, нооһо багаар абадаг баримтанууд нилээд олон үзэгдэдэг. Тиимэһээ тэжээлээ гуримтайгаар гаргашалха, тэжээл бүйлуулха асуудалнуудта эндэхин онсо анхарал хандуулна. Таряа талханай зүйл малдаа хуурайгаар үгэхэеэ болижо, бүлеэн уһанда худхажа бурдуүг болгоод малдаа эдюулнэ. Бүхы һоломоёо гидролизно аргаар бүйлуулаад малдаа үгэдэг болонхой. Отделениин малшад белок ехэтэй аарса ехээр бэлдэнэ. Энэ шэмэтэ тэжээл 75 тонно бэлдэгдэнхэй.

Отделениин хүтэлбэрилэгшэд, малшад адууһа малаа түргөөр түлжүүлхэ, шахан таргалуулха асуудалда онсо анхарал табина. Яруунын совхозой шахан таргалуулагдаха бүхы малынь Гүндын 4-дэхи отделенидэ суглуулагданхай. Мүнөө 227 залуу мал шахалганда табигдаа. 180 тугал, буруун түлжүүлэгдэнэ. Иигэжэ эбэртэ бодо малай шахалга промышленна үндэһэ һуури дээрэ табигдаба. Эндэнь тэжээл бүйлуулха тусхай цех бии болгогдоһон, дүүжэн харгы татагдаһан, малай тэжээл соо бүлеэн уһан оньһон аргаар орожо байдаг. Малай байра соо ходоо сэбэр, хуурай байдаг. Энэ гүүртын малшадта үбһэ тэжээлээ зөөхынь түлөө «ДТ-54», «Беларусь» түхэлэй тракторнууд даалгагданхай. Шадамар бэрхэ малшад шахалгын гүүртэдэ ажаллахаар томилогдоо. Мал ажал һайса мэдэдэг, эдэбхитэй коммунист Н. Н. Перетолчин гүүртые даагшаар ажаллана. Энэ гүүртын малшан бүхэндэ тодорхой даабари үгтэнхэй. Тэрээн-соонь ямар һарада хэды мал шахажа гүрэндэ тушааха, үдэр бүри, һара соо хэды шэнээнээр малай шэгнүүр нэмээхэб гэжэ хараалагданхай.

Шахалганда, түлжүүлгэдэ табигдаһан мал тусхай рационой ёһоор эдеэлүүлэгдэнэ. Жэшээлбэл, шахагдажа байһан малда үдэртөө 3 килограмм талха таряанай зүйл, гидролизно аргаар бүйлуулагдаһан 20 килограмм һолоомо, 1 килограмм аарса, 3 килограмм зелёнко, 3 килограмм һолоомон үгтэнэ. Түлжүүлэгдэжэ байһан залуу малда үдэртөө 2 килограмм талха таряанай зүйл, гидролизно аргаар бүйлуулагдаһан 10 килограмм һолоомо, 0,5 килограмм аарса, 2 килограмм зелёнко, 3 килограмм һолоомо эдюулэгдэнэ.

Адууһа мал шахаха, түлжүүлхэ энэ тусхай гүүртэ октябриин хахадаар эмхидхэгдээ һэн. Ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, оролдосотойгоор ажаллаһан малшад һайн үрэ дүнгүүдые туйлаба. Октябриин 15-һаа декабриин 1 болотор (45 хоног соо) 424 толгой малай шэгнүүр бүхыдөө 221 центнер 47 килограммаар нэмээ гэхэ гү, али толгой бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ 951 граммаар нэмээгдэһэн байна. Тиихэдэ малай шэгнүүр 1 килограммаар нэмээлгэдэ тэжээлэй 7 единицэ гаргашалагдаа. Бэрхэ малшан А. Ф. Борщевский һамгантайгаа 131 толгой мал шахадаг юм. Эдэ хоёр нүхэд ноябрь һарада малайнгаа шэгнүүр бүхыдөө 28 центнер 86 килограммаар нэмээбэ гэхэ гү, али сүүдхэдэ толгой бүриин шэгнүүр 962 граммаар дээшэлүүлһэн байна. Түлжүүлэгдэхэ тугал, буруунуудые харууһалдаг Галина Стельманчук толгой бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ 1258 граммаар, Анна Григ гэгшэ 1240 граммаар нэмээһэн байха юм. Гидролизно аргаар һолоомо бүйлуулдаг цехэй хүдэлмэришэд С. Стельманчук, Н. Байбородин хоёр һайнаар ажаллана.

Шахалгын, түлжүүлгын гүүртын малшадай ажалай түлөөһэн малай шэгнүүр нэмээһэнһээ сэхэ дуулдыдана. Иимэ гурим малшадые материальна талаар урмашуулна, малшад үнэ сэн багатай мяха ехээр абахые оролдоно. Мэргэжэлтэдэй тоолоожо үзэһэнэй ёһоор, түргэн зуура шахагдажа байһан малай 1 центнерэй верынь үнэ сэн 35 түхэриг 66 мүнгэтэ болоно. Энээн дээрэһээ хаража үзэхэдэ, энэ гүүртын малшад ажахыдаа нилээд ехэ олзо оруулхань.

Яруунын совхозой 4-дэхи отделениинхид мяха, һү, нооһо гүрэндэ тушааха жэлэйнгээ түсэб декабриин 1-дэ сум дүүргэһэн байна. 2060 центнер мяха тушааха түсэбтэй байбал, 2090 центнер тушаагаа. Иимэ дүн мал адуулагдашай эрхим ажалай ашаар туйлагдаа. Мал адуулагша Эрдыни Ранжилов зунай бэлшээриин үедэ малай толгой бүриин шэгнүүр 1000 граммаар нэмээһэн байна. Тэрэнэй гүүртын малай 78 процентнь тарган сэгналтатайгаар тушаагдаа. Отделени үшөө декабрь һарада 100 толгой эбэртэ бодо мал тушаахаар хараална.

Жэл соо бүхыдөө 1350 центнер һү тушааха түсэбтэй һэн. Мүнөө 5200 центнер һүн тоһоной заводто оруулагдаад байна. Һаалишад Ц. Дамбиева, М. Батомункуева, Б. Дылыкова, Б. Гомбоева, Т. Воткина, А. Колодина гэгшэд һү һааха жэлэйнгээ түсэб бүри октябриин хуушаар дүүргэһэн байна.

Отделениинхид хонин бүриһөө дундa зэргээр 3,1 килограмм нооһо хайшалжа, гүрэндэ нооһо тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн юм. Хонишон Мунко Мухалаев 720 хониной толгой бүриһөө 3,5 килограмм нооһо абажа, ажахыдаа шалгараа.

Хүдөө ажахые интенсификациин замаар эрхилхэ түрүүшын жэлэй ажалай дүнгүүдые хаража үзөөд, эндэхи хүдэлмэришэд эршэмтэйгээр ажаллаа гэжэ тэмдэглэмээр. Ажахын дүнгүүд имагтал ажалшадай үүсхэлтэ ажалай хүсөөр туйлагдаа ха юм.

Отделениин хүтэлбэрилэгшэд, партийна организаци хүдэлмэришэдөө зүбөөр хубаарилан табижа, ажалай илалтада зоригжуулжа шадаһан байна. Ажахын асуудалнууд партийна суглаанууд дээрэ хэдэ дахин зүбшэн хэлсэгдэһэн, тодорхой шиидхэбэринүүд абтаад, заатагүй дүүргэгдэдэг байһан. Коммунистнууд үйлэдбэриин шиидхэхы участогуудта зүбөөр хубаарилан табигдаһан байгаа. Партийна организациин 19 коммунистын арбан гурбаниинь мал ажалда хүдэлмэрилнэ, тэдэнэй зургааниинь һү һаалиин фермануудта, гурбаниинь тугалшанаар, хоёрынь хонишоноор ажалладаг.

Отделениин хүдэлмэришэдэй дунда политическэ хүдэлмэри һайнаар табигданхай. Хүдэлмэришэд бултадаа шахуу ямар нэгэн кружогто һуралсадаг, социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ, дүнгүүдынь саг болзортоо согсологдожо байдаг. Мал шахан таргалуулха, түлжүүлхэ гүүртэдэ һайнаар шэмэглэгдэһэн улаан булан нээгдээ. Тэндэнь радиоприёмник, газетэ, журналнууд бии. Энэ гүүртынхид коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргын түлөө тэмсэжэ захалданхай.

Яруунын совхозой 4-дэхи отделениин хүдэлмэришэд хүдөө ажахые интенсификациин замаар эрхилхэ хэрэгтэ түрүүшын һайн алхам хэбэ.

Е. НЕНАШЕВ,
КПСС-эй обкомой инструктор.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной декабриин 19.

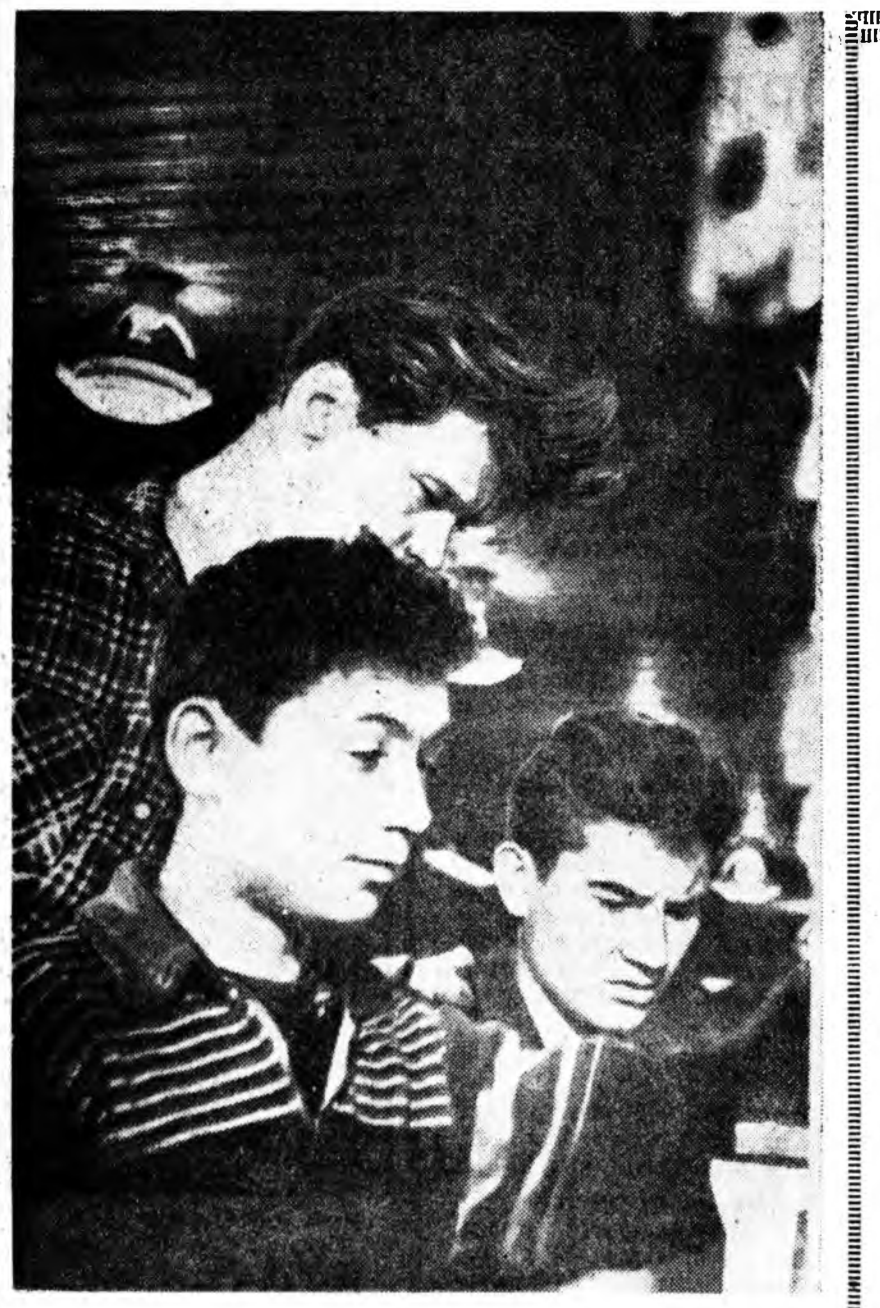

«Теплоприбор» заводой Иван Фроловой даадаг коммунис ажалай бригада социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ, ажалдаа hайн үрэ дүн харуулаа. 18 хүнhөө бүридхэгдэhэн тус бригадын олонхи хүдэлмэришэдынь залуушуул юм. Харин тэдэнэр бултадаа ажалдаа hайнаар хандадаг, үйлэдбэриин түрүүшүүл гэжэ суурхана. Социалис оронуудта продукци эльгээхэ гэжэ жэлэйн гээ түсэбые тэдэнэр болзорhоонь холо урид дүүргэнхэй. Зураг дээрэ: бригадые даагша И. Фролов (дундань) өөhэдынгөө туhалагшад Толя Леонов, Николай Кмуновский гэгшэдтэй хөөрэлдэжэ байна.

И. ОСЕТРОВОЙ фото.

УУЛЗАЛГАНУУД

ГҮРЭНЭЙ Ленинэй орденто оперо болон балетэй театрай коллектив республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй съездые эрхимээр угтахын тулада предприятинуудта, дээдэ болон дунда hургуулинуудта творческо уулзалгануудые хэнэ. Тэрэшэлэн уран hайханай харалгада бэлэдхэлгэдэ тэдэнэй коллективүүдтэ туhална. Артистнууд П. Аюржанаев, В. Гунзынов, Ю. Мертвецов, Б. Шафиров, Е. Атножев гэгшэдэй туhаламжаар Хяагтын үйлэдбэриин управлениин колхозуудай уран hайханай булгэмүүд харалга дээрэ шалгараа.

Театрай сезоной эхилхэhээ хойшо хэдэн арбаад уулзалганууд болоо. Тэдэ уулзалганууд тон халуунаар, хани ёhоной оршон байдалда үнгэргэгдэдэг байгаа. Театрай директор, Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Г. Бельгаев, главна дирижер, РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша В. Маймескул, СССР-эй арадай артистнар Л. Сахьянова, Л. Линховоин, РСФСР-эй арадай артистнар Н. Петрова, П. Абашеев болон бусад тэрээндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Нүхэд Л. Сахьянова, П. Абашеев гэгшэд партийна hургуулиин коллективтэ, пионернүүдэй Байшанда, Л. Линховоин, Д. Кыштымова болон бусад ЛВРЗ-гэй коммунис ажалай ударнигуудтай, Н. Петрова, К. Гомбоева-Языкова, Вл. Белов гэгшэд hургуулинуудта уулзалгануудые хэhэн байна.

РСФСР-эй арадай артист Надежда Казаковна Петровада хандан уулзалганuудтнай хэр үнгэргэгдөөб, харагшад юун гэжэ хэлэнэб гэhэн асуудалда иигэжэ харюусана:

— Би гол түлэб hурагшадтай уулзааб. Хэгдэhэн уулзалганууд hанаhандам хүрөө. Хүүгэд намайе hайнаар угтаа. Театрайнгаа хүгжэлтын зам тухай, мүн 1940—1959 онуудта Москвада болоhон Буряадай литература, искусствын декаданууд тухай хөөрэжэ үгэбэб.

Театраймнай хуушанай артистнуудай оронд дээдэ hургуули дүүргэhэн бэлиг шадабари ехэтэй хүнүүд жэл бүхэндэ нэмэжэ ерэнэ.

Наада табигшад, артистнарай саашанхи түсэбтэ шэнэ оперо болон балетнэ зүжэг бэлдэгдэхээр хараалагдана. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ баруун фронт дээрэ ошоhоноо хөөрэхэдэмнай суглаарагшад hонирхон шагнана. Тэндэ бидэнэр дайнай боложо байhан газарта ошожо, сэрэгшэдтэ наада харуулхадаа, ой тайга соохи саhан дээрэ, малтагдаhан газар гэр соо, машина дээрэ байжа наадагша hэмди. Энэ хадаа 1943 оной декабрь, январь, февраль hаранууд hэн. Бидэнтэй хамта балетэй артистка М. Шалтакова, Буряадай АССР-эй габьяата артист Ц. Бадмаев болон бусад ябалсаhан байна,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Артистнарай баруун фронт ошожо ерэhэнэй hүүлээр РСФСР-эй арадай уран зураашан А. Тимин «Землянка соо табигдаhан концерт» гэhэн зураг зураа.

Уулзалгада хабаадагшадтай хөөрэлдэhэнэйнгөө hүүлээр Совет болон ород классическа зохёолнуудые гүйсэдхэдэг байнад.

—Уулзалгын hүүлээр тэндэ суглаарагшад маниие хожом ерэжэ, иимэ уулзалгануудые хэжэ байгыт,—гэhэн гуйлтатайгаар үлэнэ гээд нүхэр Петрова хөөрэнэ.

Н. РОМАНОВА.

АХЫН АЯЛГА ХАНХИНАА

Ахын аймагай хүдөөгэй уран hайханай булгэмүүдэй харалга боложе дүүрэбэ. Харалгада аймагай бүхы колхозуудай, соёлой байшангай уран hайханай коллективүүд хабаадаба. Эндэ hаалишад, хонишод, мал адуулагшад, багшанар, медицинын хүдэлмэрилэгшэд өөhэдынгөө уран бэлиг шадабарине харуулаа.

Уран hайханай харалга хүдөө нютагай ажалшадай соёл культурын ургалта хүгжэлтые гэршэлхэhээ гадна, дуу хүгжэм, хатар танца, уран шүлэг, удха зохёол зэргые хүдөөгэйхид хүндэтэйгөөр hонирхожо, ажал хүдэлмэри, ажабайдалайнгаа ашата шэмэг болгожо шадаhан байна.

Колхозуудай уран hайханай булгэмүүдэй харуулhан бүхы зүйлнүүд алиниинь алин гэшэгүй бүгэдэ hонин, гүйсэдхэлэйнгөө талаар бэлиг шадабаритай, сэдьхэл хүдэлгэмэ гоё байгаа гэхэдэ, алдуу болохогүй. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй гүйсэдхэhэн бүхы дуунууд, шүлэг зохёол, хатар танца, хүгжэм хадаа ажалшадай дуратай, ажал хүдэлмэриин арюун сэдьхэл түрүүлдэг байна ха юм.

«Улаан-Аха» колхозой уран hайханай булгэмэйхид олон зүйлнүүдые харуулаа. Тэрээн сооhоонь залуу багша Т. А. Хаптагаевагай гоё hайханаар уншаhан «Инаг дуран тухай» шүлэг олондо хүндэтэйгөөр уттагдаа. Мүн хонишон О. Тагланова, hаалишан С. Добшонова, клубые эрхилэгшэ Д. Будаева гэгшэдэй дуулаhан дуунууд hайшаалтай байгаа. Медфельдшер А. Таханова «Энэдхэг хатар», багшанар Ч. Нимаева, Т. Хантагаева гэгшэд украин хатар гоё hайханаар гүйсэдхэбэд.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой дуушад, хатаршад, уран шүлэг уншагшад элдэб олон янзын hонин номернуудые харуулаа. Эндэ Г. Арзухаева, В. Сагалуева, Р. Мандагаева, малшан В. Хандаков, киномеханик В. Хамаганов, механизатор С. Патархеев болон бусадай уран шадабари, хонгёо хоолой урматай hайхан.

«Коммунизм» колхозой уран hайханай булгэмэйхид баhал эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Кировэй нэрэмжэтэ колхозhоо ерэhэн малшад, hаалишад ород, буряад дуунуудые, хатарнуудые шадамар бэрхээр гүйсэдхэжэ, харагшадай урма баярта хүртэн, нэрьемэ альга ташалгаар үдэшэгдэдэг байба. Малшан Ф. Гармаев «Мартагшагүйб» гэжэ рассказ уран гоёор уншажа hонирхуулаа. «Загаhашад» гэhэн хатар Ч. Герговов Б. Аюшеев хоёр угаа наартайгаар наадаа. Дуушадай дундаhаа хонишон В. Шараевай өөрынгөө дуратай «Хабарай сагта» гэжэ дуу хангюурдахадань урматай гоё байгаа.

Аймагай соёлой байшангай түлөөлэгшэд яhала олон hонин номернуудые харуулба. Р. Жамбалов, В. Билтагуров—буряад дуунуудые; С. Дамбаева—энэдхэг хатар; М. Дамбаева—ород хэлэн дээрэ романснуудые гүйсэдхэхэдөө hайн бэлэдхэлтэй, шадабаритай байhанаа харуулба.

Харалгын дүнгөөр Кировэй нэрэмжэтэ колхозой уран hайханай коллектив түрүү hуури эзэлээ.

Уран hайханай булгэмүүдтэ малшад тон олоороо хабаадалсаба. Энэ хадаа манай хүдөө нютагуудта соёл культурын хэмжээнэй ехээр дээшэлhэнэй гэршэ баримта мүн болоно. Теэд уран hайханай булгэмүүдэй репертуарнууд бүхыдөө шахуу хуушан дуу хатарай зүйлнүүдhээ бүридэнхэй. Мүнөө үеын ехэ ажал хүдэлмэри, ажалай баатарнууд тухай hайхан дуунууд, шүлэгүүд бага байна. Мүн хүгжэмэй талаар баhашье тулюур, илангаяа баянистнууд үгы. Тиимэhээ колхозууд хүгжэмшэдые бэлэдхэхэ зэргэтэй.

Дахин харалгын болоходо шэнэ шэнэ дуу, хатарнууд үшөө шангаар зэдэлхэл байха.

Вл. ГАЛСАНОВ.

Аха.

Ахын дуушан Мэлс Нилханов.
Д. ДУГАРОВАЙ фото.

Ахын малшан Нима Галсанов лимбээр дуу дуулана.
Д. ДУГАРОВАЙ фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Забайкаллес» комбинадай модо бэлэдхэлгын предприятинуудай ажал тухай түрүү бэшэг, РСФСР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Советэй IV сессиин материалнууд, «Малай үбэлжэлгэ — мүнөөдэрэй шухала асуудал» гэhэн рубрика доро Г. Булгутовай корреспонденци (Түнхэн).

Хоёрдохи хуудаhанда: «Партийна организацинуудай шадабарие дээшэлүүлхэ» гэhэн Е. Скубаренкын корреспонденци, хүдөө ажахын техникые хадагалха тухай А. Ламброзогой корреспонденци, «Худалдаа наймаандахи үлүү булуу» гэhэн статья.

Гурбадахи хуудаhанда: «Хүнэй түлөө тэмсэлдэ» гэhэн Э. Сосновскаягай статья (чекистнүүдэй ажал ябуулгаhаа абтаhан хоёр ушар), «Хүгжэм зохёолгын шэргэшэгүй булаг» гэhэн статья (авторынь О. Куницын).

Дүрбэдэхи хуудаhанда: «Шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужарай» (субботний огонек») материалнууд: «Амарха саттаа» гэhэн рубрика доро Е. Голубевой статья, Б. Файбушевичэй тэмдэглэл.

ХИАЛЫН СААНАҺАА
ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО

Аюулгүйн Советтэ

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 17. (ТАСС). Декабриин 15-да үгэ хэлэхэдээ, Нигериин гадаадын хэрэгүүдэй министр Вачуку американо-бельгийскэ зэбсэгтэ интервенциие элитээр хамгаалhан байгаа. Тиихэдээ бээ даанхай Африкын гүрэнүүдэй hанамжые мэдүүлжэ шадахагүй байhыень, мүн Советтэ гансаарданги байдалда ороhыень гү, али яаба хээбэшье, колониальна гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдтэй нэгэ компанида оролсоhыень Аюулгүйн Советэй үсэгэлдэр үдэрэй заседани дээрэ Бурундиин болон Угандын түлөөлэгшэдэй хэлэhэн үгэнүүд гэршэлэн харуулаа. Англиин правительствын зүбшөөлгэйгөөр США-гай болон Бельгиин хэжэ байhан зэбсэгтэ хамааралсалгые заабол буруушаaха тухай Конготой хүршэ Африкын хоёр гүрэнэй—Бурундиин болон Угандын түлөөлэгшэд урда тээнь үгэ хэлэhэн Алжирай, Ганын, Гвинейн, Кениин, Конгын (Браззавиль), Малиин, ОАР-ай болон Суданай делегадууд шэнгеэр Советтэ эрилтэ хээ.

Нигериин гадаадын хэрэгүүдэй министр Вачуку гэгшын хэлэhэн үгые Африкын бусад делегадуудта үгэhэн «таарамжатай харюу» болоно гэжэ Бельгиин түлөөлэгшэ Лоридан hайшаahан байха юм.

Заанай яhата эрье гэжэ оронoй түлөөлэгшэ Ушер США болон Бельги зэбсэгтэ интервенци хэнэ гэжэ сэхэ хэлээгүй, тэрэниие буруушаагаагүй байбашье, Конгын хэрэгтэ хамааралсалгые болюулхые уряалан адресгүйгөөр бүхы гүрэнүүдтэ хандаhан байна. Бразилиин түлөөлэгшэ Камара Конгын арадта эсэргүү эзэрхэг добтолго хэгшэдые зүбтүүлэн сагааруулхэ гэhэн тааруугүй зорилгые бэедээ даажа абаа. Конгодо барианда ороод байhан хүнүүдые абархын тулада имагтал «энэрхы сэдьхэлэй» ябуулга хээбди гэжэ Холбоото Штадуудай болон Бельгиин тараадаг худал хуурмаг идхалгые тэрэ хүсэдөөр дэмжээ.

Конгодохи байдал хаража үзэлгые Аюулгүйн Совет үргэлжэлүүлхэ юм.

Өөрын национальна кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ Танзаниин Республикын правительство ехэ анхарал хандуулдаг. Хүдөө ажахын механизаторнуудай курсануудта плантацинуудай эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэришэд hурадаг юм. Энэ залуу басаган трактористнуудай курса дүүргэнхэй. Энэ басаган хүсэтэ машиные шадамар бэрхээр жолоододог.

ТАСС-ай фотохронико.

Үгэсөөшэд баригдаба

ДЖАКАРТА, декабриин 17. (ТАСС). Индонезиин аюулгүйе сахиха органууд Урда Сулавесиин ниислэл Макасарта 59 революцида харша этэгээдүүдые арестовалаа гээд Антара агентство мэдээсэнэ. Революцида харша этэгээдүүд гадаадын оронуудтахи, тусхайлбал, Тайвань, США, Голланди, Франци болон Япондохи хархис этэгээдүүдтэй холбоотой байгаа гэжэ мүрдэлгэ хэхэдэ тодороо. Һүйдхэлшэ этэгээдүүдэй ябуулганууд Индонезиин политическэ болон экономическа ашэ туhада нилээд түбэг татаhан байна. Үгэсөөшэд хадаа Зүүн Индонезидэ ябуулга хэжэ байдаг революцида харша бандын үлэгдэлнүүдтэ мүнгэ зөөри үгэдэг, буу зэбсэгээр, hомо хэрэгсэлнүүдээр хангадаг, правительствада эсэргүү хуудаhануудые тараадаг байгаа.

Сулавеси арал дээрэ ябуулга хэдэг алууршадай банданuудые тэhэрдэг зүйлнүүдээр хангажа байhан 39 революцида харша этэгээдүүд Джакартада hаяхан арестовалагдаа гэжэ урда тээнь мэдээсэгдээ hэн. Революцида харша этэгээдүүдэй Макасар эльгээхэ гэжэ hэдэhэн табан хайрсаг тэhэрдэг зүйлнүүдые полици хураажа абаа.

Арестовалагдагшад удахагүй революционно трибуналай үмэнэ булгадаа зогсохо байна.

США-да атомна тэhэрэлгэ хэгдэбэ

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 17. (ТАСС). Невада штадтахи газар дорохи ядерна полигондо ядерна түхеэрэлгэ үсэгэлдэр хоёр дахин тэhэлэгдээ гээд атомна хүсэнэй талаар комисси соносхоо.

Общинануудай палатада

ЛОНДОН, декабриин 17. (ТАСС). Правительствын гадаадын политикаар Англиин общинануудай палатада үгэ хэлэлгэ үсэгэлдэр эхилээ. США-гай президент Джонсонтой миниин хэлсээ хэжэ байха үедэ, Атлантическа ядерна хүсэнүүдые байгуулха түсэб Англиин правительство дурадхаа гээд парламентын гэшүүдтэ премьер-министр Вильсон мэдээсээ. Эдэ хүсэнүүдтэ «Поларис» ракетэнүүдээр хангагдаhан Англиин болон Америкын уhан доогуур ябадаг онгосонууд, ядерна бомбонуудтай Англиин бомбардировщигууд, тэрэшэлэн энэ проектдэ хабаадалсаха оронуудай сэрэгүүдhээ холижо байгуулагдаhан тусхай подразделенинүүд ороха ёhотой юм. Хамтын мэдэл доро байха эдэ подразделенинүүдтэ ядерна зэбсэгтэй болоошьегүй оронууд хабаадалсажа шадаха юм.

Арайхан гэжэ баталба

ПАРИЖ, декабриин 17. (ТАСС). 1965—1970 онуудай сэрэгэй программа тухай хуулиин проектые Франциин Национальна суглаан мүнөөдэр гурбадахи уншалга хэхэдээ баталан абаа. Хуулиин проектын түлөө 279 депутат дуугаа үгөө, 177-ниинь арсажа дуугаа үгэhэн байна. Франциин сенадай буруушаахадань, хуулиин проект Национальна суглаанай зүбшэн хэлсэлгэдэ дахяад бусаагдажа үгтэhэн байгаа. Иимэ ушарта Национальна суглаан эсэсэй үгэ хэлэхэ ушартай болодог юм. Эндэ правительствын тала баригшад олонхид болоно бшуу.

Италиин президентын hунгалта

РИМ, декабриин 16. (ТАСС). Италиин президентын hунгалтын түрүүшын тур болоо. Дуунуудай гурбанай хоёр хубиие кандидадуудай нэгэниишье абажа шадаагүй. Христианска демократ Леоне 319, коммунист Террачини—250, социал-демократ Сарагат — 140 дуу абаhан байна. Үлэгшэ дуунууд бусад кандидадуудта үгтэhэн байна. Дуугаа үгэлгэдэ оройдоол 933 хүн хабаадаhан байха юм.

Президентын hунгалтада депутадуудай палатын гэшүүд, сенаторнууд, ороной хэдэ хэдэн областиин түлөөлэгшэд хабаададаг юм. Антонио Сеньи гэгшын хүндөөр үбшэлжэ энэ тушаалhаа буухан дээрэhээ президентын hунгалта боложе байнхай.

Тэмсэл үргэлжэлhөөр

КАИР, декабриин 17. (ТАСС) Оманай арад орондонь байhан Англиин сэрэгүүлтэ эсэргүүсэн, эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө тэмсэжэл байhаар Восстани хэгшэдэй хүсэнүүдэй хэблэлдэ зорюулhан бюллетениие Оманай түлөөлэгшэ Каирта тараahан байна. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ. Сове Шилиин патриодууд Така (Зафарай район) гэжэ hуурин газарай Англиин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бүхэлэгдэhэн центртэ добтолоод, сэрэгэйнь барилгануудай нилээд ехэ хубиие усадхаа. Добтолгын үедэ дайсанай сэрэгүүд нилээд хохидолдо ороhон байна.

БЕНДЖАМИН ДЭВИСЭЙ ГАР БЭШЭГҮҮД ХААНАБ?

Политическэ түрмэдэ hууxадаа, Бенджамин Дэвис өөрынгөө намтар бэшэhэн юм. Шорондо hууха болзорынь хүсэжэ сүлөөдэ табигдахалаарнь, түрмын хүдэлмэрилэгшэд нэгжэжэ, тэрэ бэшэгыень абаhан... Теэд энэ бэшэг хаана гээшэб? Тэрэниие бүрин эрхэтэ, болбосон түрүү Америкэдэ хайшан гэжэ бусаахаб? Яахадаа тэрэ бэшэгhээнь түрмын ээд айнаб?

Тэрэ бэшэгыень уншаагүйб, тиибэшье Бенджамин Дэвистэй олон удаан жэлнүүдтэ дүтын хани нүхэд ябаhан зомди. Тэрэнэй гаруул hайхан ажабайдалhаа хэдэн ушаралнуудые хөөрэжэ үгэхэ hанаатайб.

1932 ондо урда зүгэй Джорджия штадта болоhон сүүдэй ен дэрhээ энэ хөөрөөгөө эхилхэнэб. Гарвардын университедэй юридическэ факультет дүүргэhэнэй hүүлээр Дэвис турал Атланту городоо hаяхан лэ бусажа ерэhэн байгаа. Эрхимээр hурадаг студент, бэрхэ спортсмен бэлэй. Худэр залаарюун, үндэр бэетэй хүн юм hэн. Баян ноён болохо харгы урдань нээгдэhэн байгаа. Тиигэбэшье Бенджаминай дура сэдьхэлые тиимэ хэрэг татаагүй. Тэрэ өөрынгөө ами наhые хайрлангүй, залуу негр-коммунистые сүүд дээрэ үмөөржэ ороо hэн.

Арба юhэтэйхэн Анджело Херндон «бүhалгаан тухай» Джорджия штадай хуулиин үндэhөөр сүүдтэ үгтэhэн байгаа. США-гай Коммунис партиин уряа-бэшэгүүдые тараажа ябатарнь, тэрэниие барижа тушааhан юм. Ажалгүй негрнүүдэй, сагаан шарайтанай hаналаа нэгэдэн жагсаха, эдеэ хоол тухай эрилтэ табихыень эдэ бэшэгүүд уряалаа. Прокурор тэрэнииень «бүhалгаанда» тоолоод, негр хүбүүе саазалха шиидхэбэри гаргахыень сүүдэй урда эрилтэ табяа. Одоо эндэ Дэвис хамааралсажа ороо бэлэй.

Иимэ зориг гаргаhанай түлөө ами наhаараа харюусажа болохоб гэжэ залуу адвокат мэдэжэл байгаа hааб даа. Теэд ку-клукс-клануудай хэдышье занахадань, Дэвис ухаанайнгаашье оёорто оруулаагүй. Судьянарые, тэдэнэй хэжэ байhан сүүдые үдэр бүхэндэ шүүмжэлдэг байба. Негритян ба коммунис хэблэл тэрэнэй хэлэhэн үгэнүүдые бүхы орон соогуураа тарааба. Херндониие толгойн саазаар хэhээхэ шиидхэбэри гаргахые судья зүрхэлөөгүй. Гадна энэ хүбүүе 20 жэл түрмэдэ hуулгаха гэhэн шиидхэбэринь олониитын нүлөөн доро, дээдэ шатын сүүдээр hэлгэгдээ.

Энэ сүүдэй hүүлээр уданшьегүй Дэвис Коммунис партиин гэшүүн боложе ороо. Тиихэдээ негрнүүдэй сүлөөрэлгын хүдэлөө ударидагшадай нэгэн, Гарлемэй омогорходог, найдадаг, дуратай хүниинь болоhон юм. Олониитын тэмсэлдэ зам табижа үгэхын түлэ ехэхэнээр нүлөөлhэн байна. Теэдшье энэ тэмсэлынь тус ороной урда зүгэй районуудаар нэлэнхыдээ дэлгэржэ байнхай.

Дэвис олон жэлэй туршада хэблэлэй хүдэлмэри эдэбхитэйгээр эрхилээ. Тэрэнэй гар бэшэгые Америкын ажалша зондо засагаархидай тэхэрюулжэ үгөө hээнь, Дэвисэй намтар Америкын залуушуулые зоригжуулха hэн.

Удаань Бенджамин Дэвис США-гай Коммунис партиин орган «Дейли Уоркер» газетын редактораар хүдэлөө, партиин Национальна комитедэй нэгэ хүтэлбэрилэгшэнь боложе, Нью-Йоркын негр зоной байдалые hайжаруулхын түлөө шэн габьяатайгаар тэмсээ. Удангүй Гарлемэй ажалшад Дэвисые городойнгоо зүблэлдэ hунгаа hэн.

«Хүйтэн дайнай» эхилхэлээр энэ нүхэрни Коммунис партиин бусад арбан хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта сүлэгдэхөөр, табан жэл түрмэдэ hууxаар шиидхэгдээ бэлэй.

Дэвис түрмэдэ hуубашье, тэмсэлээ үргэлжэлүүлээ. Индиана штадай Терр-Хот городой Федеральна шоронд тэрэнэй хэhээгдэжэ байха үедэнь, түрмэдэ hууhан негрнүүд харата муухайгаар доромжологдодог байба. Сагаан шарайтанhaa тэдэниие түсгаар бариад, зэрлиг шэрүүнээр баhадаг байгаа. Дэвис юрист хадаа сүүдтэ хандажа, түрмэ шоронууд соо шэг шарайн илгаа гаргахаяа болихо эрилтэ табиба

Тиихэлээрнь түрмын дарга ехээр hанаагаа зобоо: түрмын гуримые олондо мэдүүлхэ дурагүй байшоо. Дэвисые канцеляридаа дуудажа асараад, «иимэ бэлигтэй бэрхэ хүн аад, коммунистнуудтай холбоорилдохо ёhогүй байгааш, өөртөө тойбо татана гээшэш» гэжэ мэхэтэйхэнээр аргадаба

Энээнhээньшье туhа болоогүй. Тиихэлээрнь түрмын нөён арга мэхээр үгэдөө оруулха гэжэ hанаад, «хэрбээ журамда эсэргүүсэхээ болёо hаатнай, хүнгэлэлтэтэй байдалда оруулхаб» гэбэ. Энэнь Дэвистэ багахан мүнгэ үгэхэ, түрмэдэ hууха болзорыень хорооxо гэhэн удхатай.

Гэбэшье Дэвис үгэдэнь орожо үгөөгүй. Тиихэлээрнь түрмын дарга дахин арга мэхээ гаргаба. Хэрбээ саашадаа үсэрхэ болоо hаатнай, тэниие хэhээхэ бэшэ, харин түрмэдэ hууhан бусад хүнүүдhээ холодуулан, гансаарайетнай хаахаб»—гэбэ.

Намда иимэ үмэглэлтэ хэрэггүй гэжэ Дэвис түрмын ноёндо ойлгуулhан байгаа. Тиигээдшье түрмэдэ hууhан хүнүүд Дэвисэй тала баридаг hааб даа. Удангүй Дэвисые бишыхан таhалга соо гансаарайень хааhан юм...

Орон доторхи түрмэ шоронуудай бүдүүлиг гуримые элишэлhэн тулада нь, засагаархид Дэвисэй гар бэшэгые нюуна бэшэ аал даа?

Питтсбургда табан коммунистые сүүдлэхэдэнь гэршэ болохые бэлдхаhан, Дэвисые түрмэhөө түүжа асарhан нэгэ үдэрые hанаандаа оруулбаб. Негрнүүдэй хэрэг эрхилхэ комиссиин гэшүүдэй нэрэ хэлэжэ үгэхыень прокурор дурадхаба. Танай хэлээшээр болохогүйб. Эдэнэй зариманиинь урда штадуудай негрнүүд юм. Нүхэдэйнгөө нэрэ хэлэжэ үгөө hаамни, тэдэнэр Линчын хуулияар хэhээгдэхэ аюулда ороxо байна»,—гэжэ Дэвис харюусаба.

«Тэдээндэ ямаршье аюул болохогүй. Тиимэhээ нэрэнүүдыень хэлэжэ үгэхыетнай захирнаб»,—гээд судья шангарба.

«Хэлэжэ үгэхэгүйб. Аюулай тохёолдоод байhыень мэдэнэб. Тон hая Флоридада негрнүүдэй хүдэлөө ударидагшадай нэгэн hамгантаяа бомбоор алагдаhан байна»,—гэжэ Дэвис харюусаба.

«Энээн тухайнь хэблэлдэ уншаагүйб. Тэдэ нэрэнүүдые та хэлэжэ үгэхэ ёhотойт,—гэжэ судья баадхаба.

«Холбоото Штадууд дотор таба мянган негрнүүд Линчын сүүдээр хэhээгдэнхэй гэжэ танда hануулха байнаб. Линчэлдэг этэгээдүүдэй hабарта шэнэ хүнүүдые оруулхагүйб,—гэбэ Дэвис.

«Тиимэ баримтануудые мэдэнэгүйб»—гэжэ судья гүбэрхэ мүртөө, табан жэл түрмэдэ hууха болзороо дүүргэhэнэй hүүлээр Питтсбургын түрмэдэ үшөө хоёр hара соо Дэвисые hуулгаха шиидхэбэри гаргаа.

Зоригыень мохооxые засагаархидай али зэргээр оролдоhон тухай, агуухэ сурталай түлөө бүхы наhан соогоо тэмсэhэн хэрэгээ орхихыень тэдэнэй хайшан гэжэ баадхаhан тухайда Дэвис бэшээгүй юм аа гү?

Бенджамин Дэвис түрмэhөө табигдаhанай hүүлээр негрнүүдэй сүлөөрэлгын тэмсэлдэ дахинаа эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Оронойнгоо университедүүдээр ябажа үгэ хэлэдэг болоо hэн. Маккарэнэй хуулиин ёhоор, коммунистнуудые хашажа хабшажа эхилхэлээрнь, Дэвис Юстициин министерствын хараада абтаhан юм

Арбан гурбан жэл түрмэдэ hууха аюул тэрээндэ тохёолдоо. Фашис хуулиие партиин анха түрүүшынхеэ илаhан жэлдэ тэрэнэй ужаг үбшэн hэдэрhэн байгаа. Тэрэ гар бэшэгээ бусаалгажа хэблүүлхые ехэтэ оролдоо бэлэй. Теэд хэрэг бүтээгүй. Тэрэнэй намтар бэшэг түрмын архив соо долоон дабхар суурьгын саана нюугдаатай...

Американ арадай энэ гайхамшаг хүбүүнэй ажаябадал, дүлэтэ тэмсэл тухай бэшэгдэhэн гар бэшэг бусаахыень Бенджамин Дэвисэй хани нүхэд эринэ. Тиихэдээ тэрэнь хэблэгдэжэ, ном болохо аабза гээд тэдэнэр этигэнэ.

Арт ШИЛЬДС,
Америкын журналист.
(АПН).

Америкынхидтэ эсэргүү студентнүүдэй ехэ демонстраци Латиин Америкын Панамын республикада болоо. Тэдэниие национальна гварди нюдэнhөө нёлбоhо гоожуулдаг гранатануудые хэрэглэн, намнажа тараагаа.

ЮПИ-гэй—ТАСС-ай фото.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

Хүбүүн даа хүбүүн | Шэнэ жэлэй стол дээрэ
Багшын үгыдэ багша | **Хатаржа туршаая**

РАССКАЗ

УҺАН ТАРХИ

Хүбүүниинь кухни сооhоо гаража ерээд, уужам ехэ таhалга соохи түхэреэн шара столойнгоо саана ошон hуужа, сүүмхэ сооhоо ном hудараа гаргаба... Абань шиилагар улаан, хүдэр томо, дүүрэн hайхан душэ наhандаа ябаhан хүн баhал хойноhоонь яаралгүй томоотойгоор алхалан орожо, эгээл тулама үбгэршэhэн юм шэнги хурхирhөөр, бамбагар зөөлэн диван дээрээ hас хэбтэшэбэ. Ехэл ан-бунхан даа, хүлhөө аршасагаан, сэлмэг hайхан шарай шарайлна. Тиин:

— Хүбү-аан, морёо уhалаа бэзэш?— гээд дуугарна.

— Уhалаа, уhалаа, — гээд хүбүүниинь хонгёо ульгам хоолойгоор харюусабашье, нэгэл тиимэшэг, айнги барагар. Хүбүүнэйнгээ хэзээдэшье иимэ байдаггүй, харин ходо хонхо хүхюу ябадагые мэдэдэг тула, абань ехэл гайхажа:

— Юун болооб? — гээд аали дүмүүхэнээр асуугаадхиба.

— Природоведенеэр номоо үгы болгожорхёоб... Үглөөдэр багшамни намhаа hурахадаа болохо юм hэн,— гээд тэрэнь хараа байса уhа нюдэн болошобо.

— Ай, уhан тархи! Хэдыдэхи номоо үгы болгоно гээшэбши. Абажа үгэхэдэл, хаяадхиха,— гээд абань гэнтэ зангаа хубилган, шэрүүнээр харюусаба. (Энэл хатуу харюу дуулахаа байhан хадаа, хүбүүниинь анханhаа тиимэ аймхай шугшагар hуугаа гээшэ гү даа). Тиихэдэ абань:

— Сразу анир гарахаа яанаш. Ном оложо үгэхэ байгаа хаямбиб,— гэжэ хэлээдхихэтээ хамта, баhа өөрөө эдир гулгэн ябахадаа номдо огто hүзэггүй, багшын зааhые тэрэ дороонь лэ мартажархидагаа, баабайhаа байха багшадаа ходо зэмэлүүлдэгээ бүүр түүрхэн hанажа, хүбүүнэйнгээ номдо үшөө иимэ оролдосотой, hанаагаа зобомгой байhанда баясан, эли бодо уушхаран зөөлэрhэн маяг үзүүлэн, тэрэнэйнгээ хажууда ерэнэ.

— Зай, юун бэ даа?

— Карта дээрэ океануудые нэрлэхэ, олохо гээ юм hэн.

— Глобус байна бэшэ аал? — гээд абань шкаф дээрэhээ томо бүмбэрсэг абажа, стол дээрэнь табина.— Олоодхиш, эндэ.

— Урид сээжээр нэрлээд, тиинэнэй удаа зааха ёhотой юм, — гэбэ хүбүүниинь. Абань иимэ үсэд нэтэрүүхэнээр хэлэhэндэнь балайшье дуратай бэшэ.

— Урид глобус дээрэ олоод нэрлээ hаа, яаш болохогүй юм гү?

— Үгы, үгы.

— Зай, нэрлыш даа, теэд.

— Хойто мульhэтэ океан.

— Зүб.

— Номгон океан, Индиин...

Хүбүүниинь нюдөө анилган, хургаа даран, нюураа уршылгажа байгаад тооложо hуутараа, глобус эрьюулэн үзэжэ байhан аба тээшээ гэнтэ залд гэнгеэр хаража:

— Үгы, үгы... Глобус даб дээрээ хаража болохогүй, — гээд хоримжолно. Тиигэбэшье:

— Байза, аба, ямар океан бэлэй даа, — гээд аhан шадалаараа hанажа ядана. — hанагдаха юм бэшэл даа, аба. Зай, хэлэжэрхихэ болоо гүбтэ даа, — гэжэ хүбүүниинь сүхэрхэдөө үгэлнэ. Глобус эрьюулхэ, хараха эрхэгүй болоhон аба миин лэ зоогдоhон багана мэтэ абяа аниргүй зогсожо үгэбэ.

— Аа, hанааб, hанааб... дурбэдэхинь Атлантиин океан хамнай, — гээд хүбүүниинь абаhаа урид hанажархиhандаа олзуурхаhан мэтэ боложо, hуури дээрээ үндэлзэн баярлашаба.

— Баабай, баабай, тиигээ hаа... СССР-эй бүхы хилын утань хэды километр бэлэй даа? Багшамнай хэлээ юм hэн. Баhал мартаад байнаб, —гээд хүбүүниинь дахин асууба.

— Ном... ном соош бэшээтэй байгаа бэзэ, — гэжэ абань тээ нэгэ хэды болоhон хойно харюусаба.

— Үгы, теэд номгүй hэмнайб.

— Тьфу, шамайе, — гээд баабайшье бодолгото болон, hуури байраа олохоёо болибо. hаналсажа, туhалха гэхэдэнь, тиимэрхүү тоо бай зүүдэндэньшье үгы хэбэртэй. Харин лэ фермын үнөөхил хүүгшэн, улаагшанууд лэ нюдэндэнь харагдахадал гэнэ. Баhа шууяатай шалиг hамгадай абяаншье шэхэндэнь соностожо эхилнэ. Хүбүүнэйнгээ хэлэhэн асуудал руу арайхан лэ гэжэ ухаагаа тэхэрюулжэ абаашахадань, үгы даа, үгы, hанагдаха юумэн огто үгы, манан харанхы. Миин лэ шортоо. Оройдоо хаанашье оросогүй тоо байнууд, hаагдаhан hүнэй литрнүүд толгой соонь худхаран исална.

Аба хүбүүн хоёр адлихан бололдожо, томо ногоон глобусой дэргэдэ толгой тоншожо зогсонод.

Тиигээд аргаа барагдахадаа:

— Нухэдhөө асуужа мэдээрэй даа, хүбүүмни, — гэнэ абань.

— Үгы, та минии нүхэр хүн бэшэ гүт?

— Баабайшни хаямбиб.

— Баабай хүн нүхэр бэшэ юм гү?

— Нүхэрш юм ааб даа, — абань дурата дурагүй хэлэбэ.

—Теэд юундэ хэлэжэ үгэнэгүйбта?

— Багшаhаан асуугаарай даа.

— Үгы, теэд багшамни намhаа өөрөө асууха ёhотой юумэл.

Хүбүүнэйнгээ нигэжэ гасаалhан, шалгаhан юм шэнги үргэлжэ борьбодоходо, абань сухалаа хүрэйэн мэтэ болобошье, hүбэлгэн шударгыдань торожо, ехэ баярланашье хэбэртэй.

— Африкада булай халуун гү даа, аба? — хүбүүниинь hалаха hандаха юм бэшэ.

— Халуун, халуун.

— Хэды градус болодог бэ?

— Үндэгэнэй боломо.

— Хойто мульhэн далайда дэншье hаа, хүйтэн гэлсэгшэ гү даа?

— Хүйтэн, хүйтэн.

— Хэды...

— Турлаагай хүлдэмэ.

— Турлаагай хүлдэмэ? Энэмнай юун гээшэб?— хүбүүниинь түхэреэн харахан нюдөөрөө олиггүй hэжэглэнгеэр шэртэбэ.

— Зай, хүбүүн, хүрөө даа. Үглөөдэр лэ заатагүй ном абажа үгэхэб. Багшадаш хэлүүжэб. Бишни мүнөө үбдэнхэй байнаб, — гээд абань огто аниргүй болошобо. «Харин энэшни багшадаа ошоод гэнтэ хамагаа дууhан хэлэжэ байхагүй юм гээбы даа», — гээд баhа жэхыдэhэниинь хүрэбэ.

«Душэтэй болооб. Дурбэдэхи класс hурахаhаамни хойшо тэбхэр 28 жэл үнгэрөө. Арбаад мянган үдэрнүүд... Мартагдааш юм бэзэ даа. Теэд мартаhанаа hэргээхэ, саашаа класс дамжан hурахашье аргатай байгааб. Ээ даа, халагни халаг, моримни алаг. Үшөө фермэ дээрээ агитатор нэрэтэйб. Тьфу... Өөрөөл уhан тархи байнаб,—гээд абань айхабтар бэеэ голожо, унталгынгаа таhалга соо тархяа шаажа, тамаяа үзэжэ хэбтээ hэн ха.

Р. ЦЫБИКОВ.

Нютагаймнай хүн тухай

ЭСЭГЫНГЭЭ НЭРЭ НЭРЛҮҮЛНЭ

Магнитогорск — интернациональна город гэмээр. Ород, украин, башкир, казах болон бусадые эндэ харахаш. Буряадыешье гэнтэ харажархёо гээшэб. Тэрэ гуша hурагай наhанай, бэрээлжэ бэетэй, монголдол түhөөтэй хүн. Олон үгэгүй. Асуудалда: «Ким Доржиев» гэhэн харюу үгөөд, өөрынгөө хэрэг үргэлжэлүүлнэ. Томо гэгшын экскаустер машиные тон нарииноар шэнжэлэн шалгажа, hамбаагүй хэбэртэй. Тэрэ шэнэ аглофабрикын машинын зал соо табигдаhан түхеэрэлгэ. Халаанайнгаа hүүлээр ходо үлэжэ, электрическэ схемэ шудалхын тулада нүхэдтэйгөө хэдэн часаар hууна. Магнитка городто ажалда дуратай тиимэ хүнүүд түсгаар хүндэтэй. Тиимэhээнь удангүй нүхэд олонтой болошоо.

Буряадай тэрэ хүбүүн нүхэдтөөшье эрилтэтэйгээр хандадаг. Нэгэтэ Ким халаанаа тушаан абаба. Машинынгаа подшипнигhаа эхилээд, хамаг юумыень яаралгүйхэнөөр шалгаба. Гүүрhа гартаа абажа, оперативна журнал дээрэ гансахан лэ гараа табиха хэрэг үлэбэ. Гэбэшье Ким:

—Хүдэлдэг газараа дутуу сэбэрлээ байнаш.

Доржиевтай хамта хүдэлдэг нүхэрынь хайхарамжагүй байhан дээрэhээ машинынгаа хажуудахи шала дээрэ тоhо дуhаажархиhан байгаа ха юм. Халаанайнь бусад хүдэлмэришэд энэ мэтын юумэндэ анхардагшьегүй байhан. Ким тэрэниие нигэжэ тайлбарилна:

— Мүнөө дуhahан нэгэ дуhал час болоходо шалбааг тогтоохо:

Миhэд гээд нигэжэ нэмэнэ:

— Бү уурла. Нүхэсэхэдөө бэе бэеынгээ толгой эльбэлсэхэ бэшэ аабзабди даа!

Ким өөрөө машинын залай ахалагша дежурна электригэй уялга дүүргэдэг. Хамаг юумэндэ нарин нягта. Тиимэhээ нүхэдынь тэрээндэ ехээр этигэдэг. Хэгдэhэн юумэнэй заал дутуу hаа, гэм хэжэрхиhэн шэнгеэр hанадаг. Халаандаа ерэхэдээ бага зэргэ доходод гээд, үбдэhэн янзатай нюураа уршылгана. Хэнээрхэhэнээ хэндэшье зарга баряагүй, арбан шүдэ хам ябажа ажалаа үргэлжэлүүлээ. Шэн габьяата ажалаараа долоон жэлэй ударна барилга ашаглалгада оруулалсагшадай нэгэн энэ буряад хүбүүн болоно. Аглофабрикын хүдэлжэ эхилhэнэй hүүлээр болоhон ехэхэн аюул тэрэ зайсуулаа.

Иимэ юумэн болобо гээшэ. Тэнгэриин дуунай үедэ үндэр вольтно кабель залин дайражархёо. Экскаустер машинануудай нэгэнэй двигатель тэрээндэ дайрагдаад, утаа униар татуулаа. Тэрэниие шадамар бэрхэ, бушуу шуумар хүн зайсуулжа шадаха байгаа ха юм. Гансахан секундын хэрэг байгаа. Ким түргэн гэгшээр подстанци руу гүйжэ ороод, выключателииень даражархёо. Нэгэ заа hаатаал hаань, үйлэ болохо байгаа. Тэрэнэй hүүлээр коллективэйхиниинь Ким Доржиевые бүришье hаа ехээр хүндэлдэг болоо. Доржиев ёhотой найдабаритай хүн. Энэ хүнэй хэн ябаhанаа хайшаа болоhыень хэншье мэдээгүй. Тэрээн тухайгаа Ким хэндэшье хэлээгүй юм.

*
**

Кимэй байрада эли тодо газарта хүндэтэ портрет үлгөөтэй байдаг. Үбсүүндэе Ленинэй ордентой, үргэн шанаатай тэрэ хүн холые харашоод hууна. Дорохи бэшэлгэ дээрэнь нигэжэ хэлэгдэнэ: «Бурят-Монголой АССР-эй Совнаркомой түрүүлэгшэ Дажип Дансаранович Доржиев, 1936 он».

Эсэгэ... Тэрэниие Ким буурлтүүр hанана—солбон шамбай бэетэй, хүхюу зантай. Кимые аха Аюуртайнь газаа гаргажа, санаар ябуулдаг байhыень дурдана. Нюусаханаар дуугаралсаhан хөөрэлдөө шагнаhанаа hанаандаа оруулна. Хахасалга дээрээ эсэгэнь эхэдэнь нигэжэ захина:

— Парти арад хоёройнгоо урда би үнэн сэхэб. Үхибүүдээл hайнаар хара.

1937 ондо эсэгэнь ошон ошобо. Удаань эхэнь абташаба. Ким нилээд гашуудаа. Тэрэниие тоолоо hаа барагдашагүй. Совет хүнүүдэй hайн hайхан сэдьхэлгүй hаань, Ким хэды ехээр тулиха байгааб! А. С. Макаренкын hурагша, ажалай колониин ахалагша хүмүүжүүлэгшэ Яков Филиппович Дьячук Кимдэ хододоо нигэжэ хэлэдэг байгаа:

— Эсэгынгээ нэрэ хүндые бү алда. Ажабайдал арюун замдаш гаргаха.

Партиин XX съездын болохоhоо урда тээ Ким Доржиев юушье хээгүй аад, нилээд гомодхоогдоhон байгаа...

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ Волгоград шадар Ким буряад сэрэгшэдтэйгээ уулзашоо. Нютагайхиниинь эдир энэ хүбүүе частьдаа эбаел гэжэ командиртаа хандаа. Гэбэшье Ким миил гурбахан үдэр соо сэрэгэй формо үмдөө, тэрэниие штабтаа дуудаад:

— Обог, нэрэ, алдаршни хэм? — гэжэ асууба.

— Доржиев Ким. Эсэгээ мэдэнэгүйб, үншэн хүм.

Тэрээндэ тиигэжэ хэлэхэhээ ондоо арга байгаагүй. Гэбэшье дайнда ябаха гэhэн хүсэл эрмэлзэлгэнь хүсэлдөөгүй...

Ким ФЗО-гой hургуулида орохо болобо. Удаань хэды шэнээн болоод Магнитогорскдо абаашагдашоод байба ха. Тэндэшье баhал фронт. Энэ эдир хүбүүн эсэhэндээ хүдэлжэ байhан газартаа хэбтээд унташадаг байгаа. Юуб гэхэдэ, хэдэхэн час болоод дахин ажалаа үргэлжэлүүлхэ байгаа ха юм.

Дайнай hүүлээр Ким оролдосотойгоор hуралсажа, 1950 ондо долоон жэлэй hургуули дүүргээ. Тиихээ тиитэр голхорхоор юумэн үшөөл үзэгдөө. Тиигэhээр байтар «Магнитострой» трестын комсомолшууд К. Доржиевые оронойнгоо ударна барилгануудай нэгэндэ хүдэлхыень hайшаан дурадхаhан байна. Тэндэ хүдэлхэ гэхэдэнь:

— Эсэгэш хэм?—гэhэн hуралган болобо.

Тэндэ сэхыень хэлээ. Баhал ажалда абахые арсаба. Мүн элдэб шалтаг харгыдань хаалта болоо.

Буряад арадай хүбүүнэй хуби заяае тэдэ торолтонууд заашье hаатуулаагүй. Дураа гутан, гэдэргээ буляалдангүй, ажабайдал арюун замда оруулха гэhэн үгэдэ этигээд ябаа. hуралсалаа үргэлжүүлэн, дунда hургуули дүүргэhэн байха юм. Эрхим мэргэжэлтэй хүн болоо. Магниткада үелжэ hууха үнэн ханияа олоо, hайн нүхэдтэй болоо. Магнитка хоёрдохи эхэ нютагынь болобо.

Буряад орондоо тэхэрижэ, бараг хүдэлмэридэ орохые нютагаархиниинь тэрээндэ дурадхаа. hайн хүнүүдые гомодхоохоёо татагалзан, нигэжэ эрид шангаар хэлэбэ:

— Эсэгын габьяа намда хабаадахагүй,—гэhэн байна.

Ким Доржиев хүниие гансахан өөрынь хэhэн хэрэг гоёодог гэжэ тоолоно. Улаан зүрхэниинь ажалай охёор соробхилжо байhан Магниткада хэтэ мүнхэдөө татагдаа. Тиигэжэ ажалайнгаа хэрэгые тэндэ батаар холбуулаа.

А. МИТНИКОВ.

ҮХИБҮҮДЭЙ БУЛАН

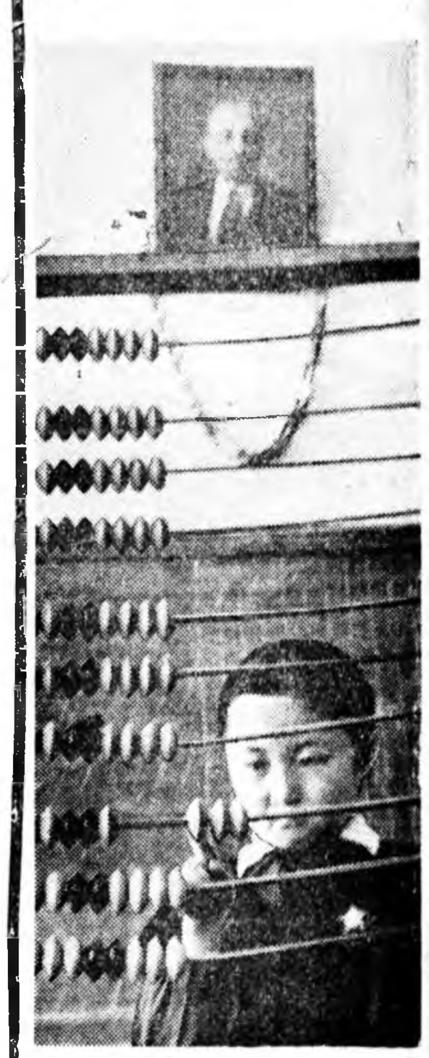

Нэгэн, хоёр, гурба —
Нэшэнэ шоотын яhаханууд.
Заахан басаган тоолобо,
Забдагүй мухарина яhаханууд.

Заабол hураха, hураха —
Захяа hэн багшамнай.

С. БАЛДУЕВАЙ фотоэтюд

Эмниг бэшэ аад, шаргамнай
Эрье үндэр гүбээ руу
Булгин түргэн харайдаг
Бугын гүйдэл hануулдаг.

Үбэл ерээ, үбэл,
Үхибүүд сэнгэн хүхинэл

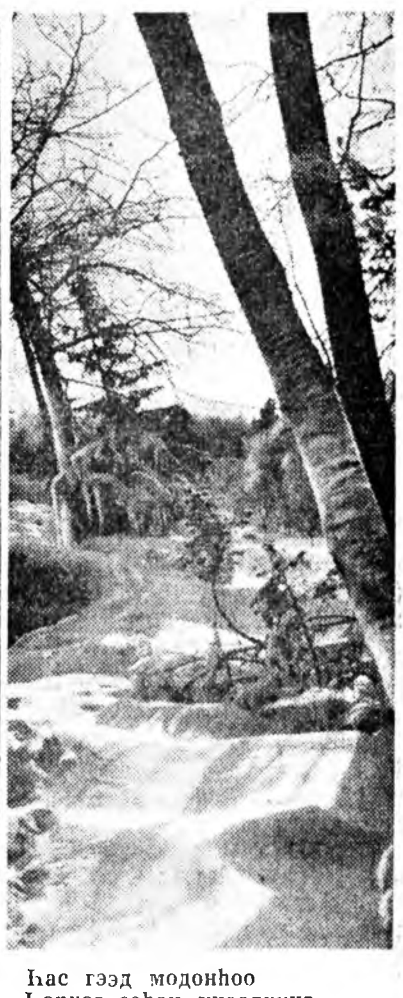

hас гээд модонhоо
hархаг саhан унаадхина.
Шэдхэ шэбэр сооhоо
Шандаган гүйгөөд арилна
Мүртөө буутай ангуушан
Мүр гарган саашална.

Ф. СОРОКИНОЙ фотоэтюд.

Шэнэ жэлэй hайндэр ойртобо

АЙЛШАДАА ХҮНДЭТЭЙГӨӨР УГТЫТ

ШЭНЭ ЖЭЛЫЕ угталгын хүхюу зугаатай hайндэр бүри ойртошобо. Айл бүхэн энэ заншалта hайндэртэ бэлдэжэ эхилбэ.

Зүгөөр hайндэрэй баян хэшэгтэ столые хайшан гэжэ бэлдэхэ, хэрэгтэй юумэеэ саг соонь худалдажа абаха тухайгаа эртээнhээ бодомжолхоор хаш.

Зарим эдеэгээ бэлдэжэрхёодшье байхада болохо. Тиигэбэл, hайндэрлэхэ үдэрэй сүлөө забгүй сагые hураггүй хүнгэдхэжэ үгэхэ байха. Салат, винегрет хэхэ овощние hайндэрэй урда үдэр болгожорхибол дээрэ. Мяха, загаhа, шубуунай мяха hайндэрлэхэ сагhаа урид бэлдэжэрхёод, хүйтэн газарта байлгахада болоно. Хэрбээ шанаhан хүйтэн мяханай саладта орохо байбал, шүлэшье шанажархихада яахаб. Тиигээд лэ сагайнгаа ерэхэдэ hанаhан соогоо буйдуулхада амар байха зэргэтэй. Гарнир болохо зүйлөө тэрэ үдэртөө бэлдэхэ шухала. Тиигээгүй hаа, амта шэмэгүй, аягүй үнгэтэй болохо бшуу.

Зай, нигээд hайндэрлэхэ сагнай дүтэлбэ. Столоо бэлдэхэ хэрэгтэй. Нэн түрүүн сэбэрхэн, жэбжытэр утюгдаhан хушалтаар тэрэнээ хушаха шухала. Гоёохын тулада амhарта соо hуулганхай хасууриин шэнэ мүшэрнүүдые табигты. Тиимэ мүшэрнүүдые стол дээрэ мииншье табижархихада хамаагүй. Ягаашье хадаа айлшадай нюдэ баярлуулхал байха.

Нэгэ янзын жэжэхэн табагуудые айлшан бүхэндэ хүртэхөөр, тэдэнэй бэе бэеэ дайрахагүйгөөр хоорондоо зайтайгаар табигты. Табагай баруун гар тээнь табаг тээшэнь эриинь харуулаад хутага, удаань халбага, зүүн гар тээнь шүдэнүүдыень өөдэнь харуулаад вилкэ табигты. Хундага болон стакануудые табагуудай урда тээ табигты. Эдеэндэ амта оруулдаг элдэб зүйлнүүдтэй (горчица, халуун үбhэн, бусад) бишыхан амhартануудые хэдэн газарта табижархиха хэрэгтэй. Саарhан салфеткэнүүдые стаканууд соо хээд, баhал хэдэн газарта хубаарилха.

hайндэрэй эдеэн хадаа хүйтэн зүйлнүүдhээ, гарниртай загаhанай гү, али мяханай, тэрэшэлэн шубуунай шараhан мяханай халуун блюдэнүүдhээ бүридэхэ ушартай. Хүйтэн элдэб эдеэгээ айлшадай морилхоhоо урид стол дээрээ табижархинхай байхада зохид. Юумэеэ бэлэн болгожорхёод байхадаа, нэгэ бага амаржа үрдихэт. Стол дээрээ тэрэшэлэн винегрет, салат, консервэ гэхэ мэтын эдеэнүүдые мүн лэ урид табихада болохо. Зүгөөр хүйтэн эдеэтэй амhарта бүхэндэ вилкэ, халбага табихаяа мартаагүй hаа ёhоор. Тиигээгүй болбол, айлшадтнай өөрынгөө вилкэ, халбагаар урдахи табаг соогоо эдеэ абаха баатай болохо бшуу. Архитай шэлнүүдэйнгээ таглааень абагты. Эгээл hүүлдэ хилээмэеэ нимгэншэгээр зүhөөд, табаг соо хэжэ табяад, сагаан салфеткээр хушахат. Халуун эдеэгээ духовко соо байлгахада hайн.

Ингээд лэ байхадаа одоол айлшадаа угтахаар бүхы юумэн бэлэн болобо гээшэ. Тэдэнэйнгээ хэлсэhэн саг соогоол хүрэжэ ерэхыень хүлеэхэhээ бэшэ ондоо юун байхаб. Гээгдэжэ ерэхэ ёhон байхагүй. Иимэ ушар тохёолдобол, сугларhан айлшадай урма хухаргажа болоно бшуу.

Зай, нигээд столдо hуулган, эдеэлгэн тухай зүбшэлнүүд-тухай хэдэн үгэ.

Үхибүүдые ехэшүүлтэй сүг столдо hуулгажа болохогүй. Нэгэдэхеэр, орой болотор тэдэниие hуулгахада бэедэнь муу, хоёрдохёор, столдо hууhан үхибүүдэй шаг шууяан айлшад гү даа, али гэрэй эзэдтэ hаалта хэхэ. Шэнэ жэлэй угтамжын hайндэрлэлгэн хэзээшье орой hүни болотор үргэлжэлдэг ха юм даа. Тиимэhээ энэ зүбшэл бүришье hаа удхатай байха зэргэтэй.

Столой саана эдеэлжэ hууха-даа сахиха ёhо заншал гэжэ бии гээшэ. Табаг сооhоо хилээмэ имагтал гараараа абаха шухала. Халуун мяханай нэгэ бага hэб гэхын тулада тэрэниие жэжэхэн болотор хэршэхэ ёhотой. Бухэли мяханhаа үлүү ехээр, аманда багтахагүйгөөр отолжо абахада аягүй байдаг. Загаhа вилкээр лэ хадхажа эдидэг юм, хутага хэрэглэжэ болохогүй. Хэрбээ шубуунай бүхэли мяхан табяатай байбалнь, тэрэниие мяхатай талыень үе мэсээрнь томо хэhэгүүдээр хутагаар бутаруулаад, удаань гараараа барижа, яhан тээhээнь эдихэ гуримтай. Хартаабха, болгоhон овощ, макарон гэхэ мэтые вилкээр бутаруулдаг.

Айлшадай хундага болон бокалнуудые архяар дүүргэлгэ хадаа гэрэй эзэдэй бэелүүлхэ уялга. Болгоомжотойгоор хундагануудаа мүргэлдүүлхэдэ зохид.

Зүгөөр зэргэлжэ hууhан хүнүүдтэеэ. Харин столой нүгөө хажууда hууhан хүнтэй мүргэлдүүлхын тулада стол алгад hарбайхада бүришье hаа аягүй байдаг.

Эдеэлжэ hуухадаа тохоногоо стол дээрэ табижархёод hууха хэрэггүй гэжэ хэлэhэнэй үлүү гэжэ hанагдана. Хүн бүхэн тэрэниие мэдэхэ зэргэтэй. Тэрэшэлэн өөhэд хоорондоо дуугаралсажа hуухадаа, элдэб үбшэ хамшаг тухай, юрэ бусын усал аюул тухай хөөрэлдэhэнэй огто хэрэггүй. Энэ үедэ хүн бүхэнэй hанаа сэдьхэл дүүрэн, баяр баясхалангаар билтаран байдаг ха юм даа.

Зай, нигээд лэ бултадаа хүхюун зугаатайгаар hайндэрлээл даа!

«КРЕСТЬЯНКА» гэжэ журналай 1964 оной 12-дохи номерhоо абтаба).

ТҮНХЭНЭЙ ХАТАР

РСФСР-эй габьяата артист Цырен Хоборков hүүлэй жэлнүүдтэ элдэб нютагай буряад зоной хатарнуудые суглуулжа, мүн тэдэнээ найруулдаг болоhоор мэдээжэ. Тэрэ буряад хатарнуудай суглуулбари бэлэдхэжэ, амяараа ном болгон гаргаха гэжэ байнхай.

Үнэхөөрөөшье, буряад жэнхэни хатар ёохорнай ухаангүй олон бүридэлтэй, янзатай, габшагай, шуран солбон шэнжэтэй, бэеын тамир дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжонуудтай, гоё hайхан удхатай, сэдьхэлэй шэмэг, сээжын баяр болохо хабатай бшуу. Тиимэhээнь лэ РСФСР-эй габьяата артист Цырен Хоборковой суглуулhан, найруулhан хатар ёохорнууд үргэн уншагшадайнгаа үмэнэ ниитэлхэ гэжэ шиидээбди.

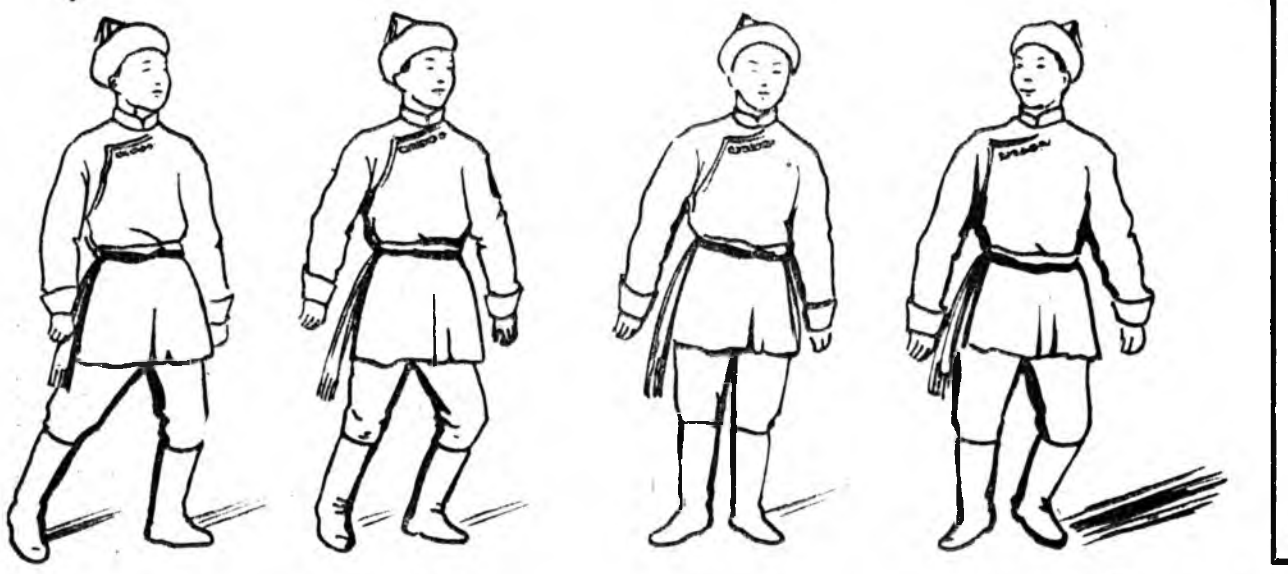

Ёохой-ёохор

Энэ хатар хадаа эртэ урда сагhаа Түнхэн голой ангуушадай хатарнуудай нэгэн байhан юм. Мүнөөшье болотор хатар ёохортоо халуун дуратай үбгэн залуугүй үетэн сүлөө сагтаа «Ёохойгоо» хатардаг заншалтай. Түс хатар Түнхэнэй гайхамшаг hүртэ байгаалитай тон нягта холбоотой. Эрид огсом, нэгэ жэгдэ аянь гэхэ гү, али ритмнь сагаан дуулгата Саянай хэлбэри шэнжэтэй тон нягтаар тааралдадаг. Аялга дууниинь аятай зөөлэн, сээжын оёорой хоолойгоор татагдадаг. Тиихэдэнь Түнхэн түмэн олон хадын голнуудай мүнгэн абяан hанаанда өжэлүүдгүй ороодхидог. Урда сагта энэ хатар:

Ёохой, ёохой-яа

Ёохорложо наадая, — гэhэн дабталгатайгаар гүйсэдхэдэг. Мүнөө үеын залуушуул энэ хатарай дабталгые нэгэ бага ондоо болгонхой. Тиин нигэжэ дууладаг:

«Ёохор, ёохор, ёохортоо
«Ёохорложо наадая».

Гансашье шэнэ дабталгатай бэшэ, харин шэнэ совет удхатай үгэнүүдтэйшье болоо. Жэшээлхэдэ, иимэнүүд бадагууд дайралдадаг.

Аба ороноо суурхуулhан,
Алдар солото ажалнайл.
Арад зоноо магтуулhан,
Ашата мэргэн партимнайл.
Алтан hайхан дэлхэйдэ
Ажал байдал суутайл.
Арад зоной сэдьхэлдэ
Агуу Ленин мүнхэл даа

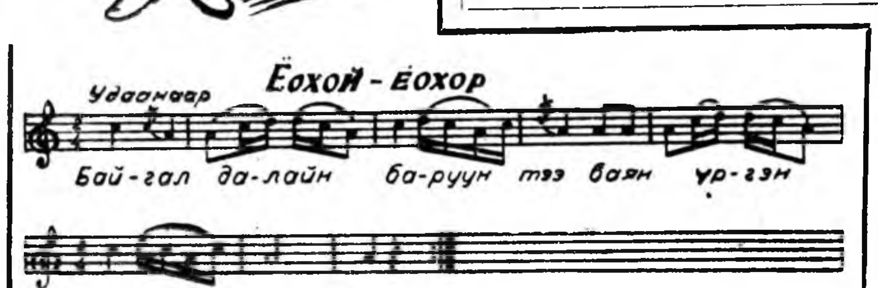

Байгал далайн баруун тээ
Баян үргэн Түнхэн лэ,
Баяр хүхюун байдалтай
Басагад, хүбүүд үетэн лэ.
Дабталга: Ёохор, ёохор
ёохортоо

Ёохорложо наадая!
Арюун hайхан нютагтаа
Адуу малаа үдхэл
Амгалан сүлөө ажалдаа
Алдар суутай хүдэлэл.
Дабталга:

Кроссвордын харюу

Манай газетын декабриин табанай «Шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужарта» толилогдоhон кроссвордто харюунууд абтажа эхилээ. Газетын уншагшад Хориин Могсохон нютагай Д.-Н. Гомбоев, Сэлэнгын Загастай тосхоной hама Чимитова гэгшэд кроссвордын олонхи асуудалые зүб тааhан байна.

ХАЖУУ ТЭЭШЭЭ (ГОРИЗОНТАЛЯАР)

2. Адага. 5. Балта. 6. Рис. 7. Талмаг. 9. Яхад. 12. Хэтэ. 14. Танха. 15. Нюдэн. 18. Хабшуурга. 19. Залуушуул. 21. Париж. 23. Ганга. 25. Урам. 26. Нуга. 27. Зандан. 28. Эри. 29. Хуhан. 30. Хяаза.

ДЭЭРЭhЭЭ ДООШОО (ВЕРТИКАЛЯАР)

1. Айлшан. 3. Агтабша. 4. Бүргэд. 8. Миндарга. 10. Хадхуур. 11. Баргажан. 13. Турлааг. 16. Аба. 17. Зун. 20. Хударга. 22. Резинэ. 24. Hoohon.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, **улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственный—47-59, 35-14, промышленный—48-89, 33-61, корректорская—35-95.**

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жизни—40-49, идеологический—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25-41, 38-30, информации—34-05 и переводов—24-74.

гор. Улан-Удэ, типография Управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР

Н00300. Зак. № 1263.